

শ্রী শ্রীনবদেৱ গ্ৰন্থাবলী—চতুৰ্থ সংখ্যা ৷

সাত্বত তন্ত্ৰ

নাৰদ শঙ্কৰ সম্বাদ

ভাগৱত মিশ্ৰৰ দ্বাৰা ৰচিত

সম্পাদক

শ্ৰীশৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী বিদ্যানিধি,

B. A., B. T., I. S. O.

প্ৰকাশক

শ্ৰীৰামেশ্বৰ বৰুৱা বি, এ,

প্ৰধান সম্পাদক

অসম সাহিত্য সভা

যোৰহাট

দাম—৷নং দহ অনা

অসম সাহিত্য সভাৰ পৰা
প্ৰধান সম্পাদকৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত
ঘোৰহাট

কলিকতা,
৮৫নং অপাৰ চাবকুলাৰ ৰোড, “ভাৰতমিহিব যন্ত্ৰত”
শ্ৰীযুগলচৰণ দাসৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত

সাত্বত তন্ত্র পাতনি ।

সাত্বত তন্ত্র বিখ্যাত বৈষ্ণব গ্রন্থ। পাছে, সাত্বত তন্ত্র এখন নহয়, অসংখ্য আছে। অষ্টোত্তর শত সংখ্যা বুলি অনেক পণ্ডিতে কয়; অনেকে তাৰ বেছি বুলিও উল্লেখ কৰে।

বৰ্তমান প্ৰকাশ কৰা পদ যি খন মূল পুথিৰ অনুবাদ, সি এখন প্ৰসিদ্ধ গ্ৰন্থ। কিন্তু ইয়াৰ মূল পুথিখন প্ৰায় লুপ্ত হৈছিল। কেই বছৰ মান পূৰ্বে কানীৰ প্ৰসিদ্ধ সংস্কৃত গ্ৰন্থ প্ৰকাশক চৌখন্ডা পুস্তকালয়ে নেপালৰপৰা পুথি সংগ্ৰহ কৰি আনি তাকে প্ৰকাশ কৰে। এই গ্ৰন্থ সম্বন্ধে চৌখন্ডা পুস্তকালয়ে তেওঁলোকৰ কেটেলগত যি উল্লেখ কৰিছে তাকে তলত উদ্ধৃত কৰি দিয়া হল। ইয়াৰ পৰাই এই গ্ৰন্থৰ দুস্তাপ্যতা বিষয়ে বুজা যাব।

শ্ৰীসাত্বত তন্ত্রম্; বিদিতমেবৈতৎ পুৰাণজ্ঞানাৎ যৎ শ্ৰীমৎ ভাগৱতে “তন্ত্রং সাত্বতমাচৰ্যে নৈকৰ্মং কৰ্মণাং যতঃ” ইত্যত্ৰ সাত্বত তন্ত্রমগতমন্যত্ৰাপি তথা। তত্ৰ প্ৰসিদ্ধৈষ্টীকাকাৰৈঃ সাত্বততন্ত্র-পদস্য বিদ্যমানাং সাত্বতসংহিতামুদ্दिश्य पञ्चब्राह्मसंहितामित्यर्थः कृतः। आङ्गललिपिमुद्रित बृहत्पुस्तकसूक्तिकायामपि सাত्वततन्त्र पदेन सাত्वतसंहितैव लिखित। तेनैतत् ज्ञायते यत् बहोः कालादावभ्य तन्त्रमिदं लुप्तमिह सञ्जातम्। श्रीशङ्करपुण्येदानीं महामहोपाध्याय अनित्यानन्द पार्वतीयचरणैः नेपालदेशतः आविष्कृतं प्रकाशितकृष्णाभिः। एतद्वन्त्रं नाबायणेन शिवाय उपदिक्तं शिवेन

চ নাৰদায় ইতি গ্ৰন্থতো জ্ঞায়তে । অত্র চ বিশ্বসম্ভবকাৰণং
 শ্ৰীবিষ্ণোঃ সম্পূৰ্ণসকলাবতাৰাঃ নামসহস্ৰং বৈষ্ণৱ নামাপৰাধাঃ
 সৰ্ববসাৱৰহস্যং, ইত্যাদি অনেকে বিষয়াঃ সন্তি । ইতি মূল্যম্ ১৥০

প্ৰাপ্তিস্থান—চৌথঙ্গা সংস্কৃত চিৰঞ্জ অফিস ।

(কালী) বেনাবস চিটি

চৌথঙ্গা ক্যাটলগ. পৃঃ ৯১)

কিন্তু আমাৰ প্ৰকাশিত এই পুথিৰ বিষয়ত ওপৰত কোৱা পুথিৰ কোনো
 সম্পৰ্ক নাই । প্ৰায় কুৰি বছৰ পূৰ্বে বন্ধুবৰ শ্ৰীযুক্ত ৰামেশ্বৰ বৰুৱাদেৱ যোৰহাট
 গভৰ্ণমেণ্ট হাইস্কুলৰ হেড্-মাষ্টাৰ আছিল । তেওঁৰ চেষ্ঠাত এই পুথিখন
 বৰদোৱা থানৰ শ্ৰীযুত নাৰায়ণ নাম লগোৱাৰ পৰা পোৱা হৈছিল । তাৰে
 নকল এটা আমি সংগ্ৰহ কৰিলোঁ । ছয়ো লগ লাগি তাৰ পাঠ শুধবোৱা
 হল । আন এখন পুথিৰ লগতো পাঠবোৰ মিলাই লোৱা হল । গুৱাহাটীৰ
 কামৰূপ অম্বুসন্ধান সমিতিৰ লাইব্ৰেৰীতো এই পুথিৰ এটা নকল আছে ।
 শ্ৰীযুত সৰ্ৱেশ্বৰ কটকাদেৱৰ সৌহাৰ্দ্যত তাৰ লগতো এই পুথিৰ পাঠ
 মিলোৱা হল ।

তেতিয়াই বৰুৱাদেৱে আৰু মই এই পুথিৰ মূল্যৰ বিষয় বিশেষ কৰি
 ভাবিছিলোঁ আৰু সাহিত্য সভাক শ্ৰীশ্ৰীনবদেৱ-গ্ৰন্থাৱলীৰ পৰা ইয়াক প্ৰকাশ
 কৰিবলৈ খাটিছিলোঁ । নানাবিধ কাৰণত তেতিয়া এই কাম হৈ নুঠিল ।
 তাৰ পাছত আজি তিনি বছৰমান পূৰ্বে সাহিত্য সভাই ইয়াক প্ৰকাশ
 কৰিবলৈ সন্মত হয় ।

পদ পুথি যুগুত হোৱাৰ কিছুমান দিনৰ পাছত প্ৰসিদ্ধ আমৰাভা
 (গড়েমাবী) সত্ৰৰ বৰ্তমান অধিকাৰ অধ্যাপক শ্ৰীমান উমাকান্ত দেৱ গোস্বামী

এম, এ, বি, এল বাপাৰ ঘৰত এই পুথিৰ মূল-সংস্কৃতখনো পোৱা হয়। এই মূলৰ লগত পদ মিলাই চোৱাত দেখা গল যে পদ-কৰ্তা ভাগৱত মিশ্ৰই মূল অনুযায়ী প্ৰাঞ্জল পদত পুথি লেখিছে।

পুথিখনৰ বিষয়ে মই ওপৰৰ কথাখিনি লেখিলোঁ। কিন্তু ইয়াৰ বিষয় বস্তু আৰু সাৰত ধৰ্মৰ বিষয়ক যি ভূমিকা ইয়াৰ পাছত প্ৰকাশ কৰা হ'ল, তাক মোৰ অগ্ৰজ বৈষ্ণৱ শাস্ত্ৰত গভীৰ জ্ঞানসম্পন্ন পূজ্যপাদ শ্ৰীশ্ৰীযুক্ত প্ৰতাপচন্দ্ৰ দেৱ গোস্বামীৰ দ্বাৰা লেখা।

মই মুঠে এই পুথি সম্পৰ্কে এটা কথা কওঁ। ভাগৱত মিশ্ৰই এই পুথি প্ৰায় আট্টশ বছৰৰ পূৰ্বতে লেখে। বৰ্তমান সময়তো ভাৰতবৰ্ষৰ বহু ঠাইত শাস্ত্ৰত গ্ৰন্থ পোৱা হোৱা নাছিল। অথচ অন্ততঃ আট্টশ বছৰৰ পূৰ্বৰ পৰা আমাৰ দেশত সাধুত গ্ৰন্থৰ মূল আছিল; তাৰ আলোচনা হৈছিল; সেই গ্ৰন্থৰ পদ্য আৰু গদ্য অনুবাদ হৈছিল। * এই কথাৰ পৰা আমাৰ দেশৰ বিদ্যা চৰ্চা, বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ বহুল প্ৰচাৰ আৰু সামাজিক উন্নতি, তথা আমাৰ ভাষাৰ বিস্তাৰৰ কথা সহজতে অনুমান কৰিব পাৰি। এনে একোখন গ্ৰন্থ আমাৰ জাতিৰ আৰু ভাষাৰ পক্ষে বৰ গৌৰৱৰ বিষয়।

---

* এই সময়তে জাগৰা সত্ৰত সাধুত ভদ্ৰৰ গদ্য (কথা) পুথি এখনো পোৱা হৈছে। তাকে বথা সময়ত প্ৰকাশ কৰা হ'ব।

সাক্ত তত্ত্বৰ ভূমিকা ।

[পণ্ডিত শ্ৰৱৰ শ্ৰীলক্ষ্মীযুক্ত প্ৰতাপচন্দ্ৰ দেৱ অধিকাৰ
গোস্বামী, বিদ্যাবিশাৰদ ধৰ্মভূষণ কৰ্তৃক লিখিত]

সাক্ত শব্দৰ অৰ্থ বিষ্ণু আৰু বিষ্ণুভক্ত । যি ধৰ্ম আলোচনাপূৰ্বক
বিষ্ণুভক্তসকলে কাম্য কৰ্মাদি পৰিহাৰ কৰি দ্বাদশ সখ্যাৰ বতি অবলম্বনক্ৰমে
শ্ৰৱণ, কীৰ্তন, স্মৰণ, বন্দন প্ৰভৃতি নববিধ ভক্তিৰ দ্বাৰাই ভগবানক আৰাধনা
কৰে, সেই ধৰ্মৰ নাম সাক্ত ধৰ্ম ।

অতি প্ৰাচীন কালত ভগবান নাৰদৰ উপদেশ অনুসাৰে যদুবংশীয় অংশুৰ
পুত্ৰ মহাধনুৰ্ধৰ মহাপ্ৰতাপী দান-পুণ্যাশীল সাক্ত ৰজাই দেৱাৰ্চনপূৰ্বক এখন
মহাশাস্ত্ৰ ৰচনা কৰে । কুস্ত-গোল প্ৰভৃতিৰ হিতাবহ সেই শাস্ত্ৰ প্ৰথমে
কুস্ত-গোল জাতিয়ে শ্ৰৱণ কৰে—অৰ্থাৎ এই শাস্ত্ৰোক্ত ধৰ্ম অৱলম্বন কৰে ।
সেই শাস্ত্ৰই তেওঁৰ নাম অনুসাৰে সাক্ত শাস্ত্ৰ বুলি জনাজাত হয় ।

স নাৰদশ্চ ৰচনাৎস্মদেৱাৰ্চনাস্থিতঃ ।

শাস্ত্ৰং প্ৰবৰ্তয়ামাস কুস্ত-গোলাদিভিঃ শ্ৰুতম্ ॥

তশ্চ নাম্নাতু বিখ্যাতং সাক্ত নাম শোভনম্ ।

প্ৰবৰ্ততে মহাশাস্ত্ৰং কুস্তাদিনাং হিতাবহম্ ॥ (কুৰ্ম পুৰাণ)

সাক্ত নাম হোৱাৰ ইও এটা কাৰণ । লোকমাত্ৰ তিলকে তেওঁৰ গীতা
বহুত লিখিছে শ্ৰীকৃষ্ণ যদুবংশৰ যিটো শাখাত জন্মলাভ কৰিছিল সেই
শাখাটোৰ নাম সাক্ত আছিল । সেই নিমিত্তে শ্ৰীকৃষ্ণৰ কথিত ধৰ্মৰ নাম
সাক্ত ধৰ্ম । সাক্ত বা যদুবংশী লোকসকলে প্ৰথমে এই ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল ।
সেই কাৰণেও সাক্ত নাম হব পাৰে । সাক্ত শাস্ত্ৰৰ প্ৰবৰ্তক মহাৰাজসাক্তৰ
পৰাই যদুবংশৰ ভোজ, অন্ধক, বৃষ্ণি আৰু সাক্ত প্ৰভৃতি শাখা হৈছে ।

সাক্ষত বজাই নাবদৰ উপদেশ অনুসাৰে বাস্তৱেৰ অৰ্চনা মূলক সাক্ষত শাস্ত্ৰ
ৰচনা কৰাৰ দৰে পৰবৰ্তী কালত মহামুনি ব্যাসদেৱে বিস্তৰ শাস্ত্ৰ ৰচনা কৰিও
চিত্তপ্ৰসাদ লাভ কৰিব নোৱাৰাত নাবদৰ উপদেশ অনুসাৰে ভগবানৰ
ভক্তিমূলক ভাগৱৎ শাস্ত্ৰ ৰচনা কৰে। ভাগৱত শাস্ত্ৰৰো এটা নাম সাক্ষত
সংহিতা। যথা—

তত্ৰৈব ভগবান্ ব্যাসঃ কৃৎস্না সাক্ষত সংহিতাম্।

দ্বাদশস্কন্ধমেতাং হি শুকমধ্যাপয়ন্মুনিম্ ॥

গতিকে আমি পূৰ্বত কোৱা অৰ্থ, অৰ্থাৎ সাক্ষত ভগবান বিষ্ণুৰ
উপাসনামূলক বিষ্ণুভক্তসকলৰ দ্বাৰা আচৰিত ধৰ্মই যে সাক্ষত ধৰ্ম, তাত
কোনো সন্দেহ নাই।

সাক্ষত শাস্ত্ৰ অনুসাৰে ভগবানৰ অংশ, কলা, বিভূতি আদি ভেদে
অবতাৰ অসংখ্য। সাক্ষত শাস্ত্ৰ অনুসাৰে ভগবানৰ সকলো অবতাৰ নিত্য।

চাৰি বেদ, অষ্টাদশ পুৰাণ, চৌষষ্টিখন তন্ত্ৰ, সাতখন পঞ্চৰাত্ৰ, তিনিখন
যামল ইত্যাদিৰ যেনেকুৱা নিৰ্দিষ্ট নামে সৈতে পুৰাণত শ্লোক আদি পোৱা
যায়, সাক্ষত শাস্ত্ৰ সম্বন্ধে এনেকুৱা কোনো ৰচন প্ৰমাণ এই পৰিমিত আমি
পোৱা নাই। কিন্তু সাক্ষত শাস্ত্ৰ যে বিপুল এই কথাটো অনেক স্থানত
আছে। শ্ৰীমদ্ভাগৱত পুৰাণকো সাক্ষত সংহিতা বোলে বুলি আগেয়ে কোৱা
হৈছে। এনেকৈ আন কোনো বৈষ্ণৱ পুৰাণ বা পঞ্চৰাত্ৰ শাস্ত্ৰাদি সাক্ষত
তন্ত্ৰৰ অন্তৰ্গত হ'ব পাৰে, সেই কথা আমি ভাৰ্তি কৰ নোৱাৰোঁ। তথাপি
এই পৰিমিত দাক্ষিণাত্যৰ পৰা ১২৮ খন সাক্ষত শাস্ত্ৰৰ নাম পোৱা গৈছে।
আলোচ্য সাক্ষত তন্ত্ৰও সেই সাক্ষত শাস্ত্ৰবিলাকৰ অন্তৰ্গত।

সাক্ষত তন্ত্ৰ ভাগৱত বা বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ অতি প্ৰামাণিক গ্ৰন্থ। গোড়ীয়
বৈষ্ণৱাচাৰ্য্য শ্ৰীশ্ৰীমদ্ ৰূপস্বামী পাদ প্ৰভৃতি মহাপুৰুষসকলে সাক্ষত তন্ত্ৰৰ শ্লোক

প্ৰমাণ স্বৰূপে ভাগবতামৃত প্ৰভৃতি গ্ৰন্থত উদ্ধৃত কৰিছে। কামৰূপী বৈষ্ণৱ সমাজতো যে ই অতিশয় প্ৰৱল আছিল তাক সাব্বত তন্ত্ৰৰ এই অনুবাদৰ পৰাই কব পাৰি। কামৰূপী বৈষ্ণৱ সমাজত সাব্বত তন্ত্ৰৰ কেৱল পদেই নহয়, কথাও (গদ্য) এখনো অ'ছে ; আৰু মূল সংস্কৃত পুথিও আমাৰ দেশত প্ৰচলিত আছে।

তন্ বিস্তাবে, তন্ ধাতুৰ পৰা তন্ত্ৰ শব্দ ওলালেও তন্ত্ৰ শব্দৰ অৰ্থ সিদ্ধান্ত।

তন্ত্ৰ সকলো সাব্বত সিদ্ধান্ত এই গ্ৰন্থত থকাৰ নিমিত্তে
এই সাব্বত শাস্ত্ৰ সাব্বত তন্ত্ৰ নামে অভিহিত হৈছে।

এই পুথিত সকলো সাব্বত সিদ্ধান্ত সংক্ষেপে কোৱা আছে। সৃষ্টি

সাব্বত তন্ত্ৰৰ তত্ত্বৰে পৰা আৰম্ভ কৰি গুৰুকৰণ, শৰণ গ্ৰহণ,
বিষয় বস্তু। বৈবাগ্য, অংশ, কলা প্ৰভৃতি অৱতাৰ, ভগবানৰ
লক্ষণ, শ্ৰী, যশ, ঐশ্বৰ্য্য প্ৰভৃতিৰ বৰ্ণনা, নামৰ আহিলা, সহস্ৰ নাম প্ৰভৃতি
সকলো কথাই প্ৰায় আছে। মাছে মাছে দুই চাৰি তুলি দিলোঁ।

ভগবান শ্ৰীকৃষ্ণই যে নিৰ্বিকল্প পৰমাত্মা সেই সন্মুখে লিখিছে—

“নিৰ্বিকল্প কৃষ্ণ পৰমাত্মা এক।”

তেৱেঁই যে অংশ কলা ভেদে নানা অৱতাৰ ধৰিছে সেই সন্মুখে নাৰদৰ
প্ৰশ্ন কথা—

“কোন অংশ কলাভেদ কহিয়ো প্ৰত্যেক।”

পূৰ্ণ, অংশ, কলা আদিৰ কথা তলত তুলি দিলোঁ।

ধৰ্মজ্ঞান ঐশ্বৰ্য্য বৈবাগ্য যি যশ।

সবে জ্ঞাত দেখি পূৰ্ণ জানিবা অবশ্য।

চতুৰ্থ ভাগক আবে অংশ বুলি কয়।

ষোড়শ ভাগক কলা জানিবা নিশ্চয় ॥

শতক ভাগকে জানা বিভূতি বোলয়।

ধৰ্মজ্ঞান প্ৰভৃতিৰ অৰ্থ—

আবে ধৰ্মজ্ঞানাদিৰ শুনিয়ো নিৰ্ণয় ।

উৎপত্তি প্ৰলয় বিদ্যা অবিদ্যা অগতি ।

গতি সমে আবে জ্ঞান ষড়বিধ সম্প্ৰতি ॥

চাৰিবিধ ধৰ্ম :—

চাৰিবিধ ধৰ্ম সত্য, শৌচ, মোন^১, দয়া ।

চাৰিবিধ বৈবাগ্য :—

যতমান^২, ব্যাতিবেক^৩, এক ইন্দ্ৰিয় নাম^৪ ।

বশীকৃত^৫ সমে চাৰিবিধ অনুপাম ॥

শ্ৰী কাক বোলে সেই সম্বন্ধে কৈছে—

শ্ৰী বুলি ভৃত্য পুত্ৰ পৌত্ৰ সুহৃদক ।

অমাত্য বান্ধব ভাৰ্য্যা বস্ত্ৰ ভূষণক ॥

ইত্যাদিক শ্ৰী বুলি কৈলোঁ বিদ্যমান ॥

অংশ, কলা, বিভূতি প্ৰভৃতিৰ সামাগ্ৰ লক্ষণ—

অংশৰ প্ৰকাশ যাতে সেহি অংশ হয় ।

কলাৰ প্ৰকাশ যাতে সেহি কলা হয় ॥

বিভূতিৰ প্ৰকাশক বিভূতি বোলায় ।

এহি মতে ভেদ পুহু স্বতসে নোহয় ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই যে সকলো অৱতাৰৰ মূল সৰ্বাবতাৰী সেই সম্বন্ধে—

অৱতাৰী স্বৰূপৰ কহিয়ে নিৰ্ণয় ।

* * * *

(১) কোনো কোনোৰ মতে ক্ষমা। (২) যত্ন কৰি লাভ কৰা বৈবাগ্য।

(৩) ব্যাতিবেক বৈবাগ্য—কোনো ঘটনা অৱলম্বন কৰি হোৱা বৈবাগ্য। (৪) এক ইন্দ্ৰিয় নাম—জননেন্দ্ৰিয় জয় কৰা। (৫) বশীকৃত—সকলো ইন্দ্ৰিয় জয়।

এক মাত্র তত্ত্ব অৱতাবী সনাতন ।

কৃষ্ণ ব্রহ্ম পুৰুষ নামেই কৰে ভিন্ন ॥

ভক্তি উপদেশ কাক দিব সেই সঙ্ক্ষে—

মোৰ ধ্যানে নিষ্ঠা মোতে মাত্র প্রাণ ঘাব ।

মোৰ যশ শ্রবণে উৎসুক হাসদ্বাব ।

হিংসা মদ মাৎসৰ্য্য বহিত যিটো নব ।

ভাসদ্বাত ভক্তি ভেদ কৈবা নিবস্তব ।

• • • •

• • • •

যদি সাধাবণো তযু বাক্যে নিষ্ঠ হয় ।

সসাধনা^১ ভক্তি তাতো কহিবা নিশ্চয় ॥

ভক্তিব চৰম অবস্থা যে প্রেম সেই সঙ্ক্ষে—

এক মাত্র বিষ্ণুভক্তি মহা সুমঙ্গল ।

শ্রীতি বুলি কহে সবে ডকতসকল ।

• • • •

• • • •

নামত নিগুণা ভাগৱতী প্রেমময় ।

শ্লোক কবণ—

একান্ত ভক্তকে শ্লোক মানিব প্রথমে ॥

সাক্ষত তত্ত্বৰ বিষয় বস্তু সঙ্ক্ষে আৰু বিস্তৃত উদ্ধৃত নকৰি সাক্ষত তত্ত্বত
দ্বিগ্না সংক্ষিপ্ত সূচীকে ইয়াত তুলি দিলোঁ ।

সাক্ষত তত্ত্বৰ সাব

সংগ্রহ শুনিয়ো মুনি

বিৰাটৰ জন্ম কৈলোঁ যাত ।

---

(১) সসাধনা ভক্তি—শ্রবণ কীৰ্ত্তন আদি নব প্রকাৰ সাধনযুক্ত ভক্তি ।

শ্ৰীবিষ্ণু অৱতাৰ

পূৰ্ণ অংশ কলা ভেদ

ভক্তি ভেদ কহিলোঁ তোমাত ॥

ভক্তৰ লক্ষণ মই

পৃথকে পৃথকে কৈলোঁ

যুগধৰ্ম্ম মোক্ষৰ সাধন।

বিষ্ণু-নাম সহস্ৰেক

নামৰ মহিমা মই

তোমাত কৰিলোঁ নিৰূপণ ॥

বিষ্ণু নাম বৈষ্ণৱ

অপৰাধ নিৰূপিলোঁ

তাহাৰ কহিলোঁ প্ৰায়শ্চিত্ত।

সৰ্বসাৰ বহুশ্লোক

নিৰূপণ কহিলোঁহেঁ

তন্ত্ৰৰ কাৰণ যথোচিত ॥

হিংসা বিধি নিষেধক

সকলে তোমাত কৈলোঁ

তোমাৰ প্ৰশ্নৰ অহুসাৰে।

সাক্ষত তন্ত্ৰৰ পদকৰ্তা ভাগবত মিশ্ৰৰ সম্বন্ধে আমি এই পুথিৰ পৰা মাত্ৰ

গ্ৰহণকাৰ

তিনিটা কথা জানিব পাৰোঁ। প্ৰথম, তেওঁ

ভাগবত মিশ্ৰ

শ্ৰীশ্ৰীদামোদৰ দেৱৰ শিষ্য; দ্বিতীয়, তেওঁ

গোবিন্দপুৰ সত্ৰৰ ভাগৱতী; তৃতীয়, তেওঁ গোবিন্দপুৰ সত্ৰৰ স্থাপনকৰ্তা।

ভগবন্তৰ (ভগবান দেৱ) আদেশ অহুসাৰে সাক্ষত তন্ত্ৰৰ পদ কৰিছিল।

কবিৰ জীৱনী সম্বন্ধে তলত দিয়া কথাখিনি জানিব পাৰা গৈছে।

বজালীত মিশ্ৰ উপাধিধাৰী এঘৰ বামুণ ভূঞা আছিল। এওঁলোকে ডুবি অঞ্চলত ৰাজ্য শাসন কৰিছিল। এওঁলোকৰে বংশৰ হৰিচৰণ মিশ্ৰই শ্ৰীশ্ৰীহৰিদেৱ মহাপুৰুষত শৰণ লৈ বৈষ্ণৱ হয়। আৰু তেওঁৰে কামৰূপৰ প্ৰসিদ্ধ হৰিদেৱী সত্ৰ জাগৰা, বালিসত্ৰ, কৈহাটি প্ৰভৃতিৰ গোসাইসকলৰ আদি পুৰুষ। হৰিচৰণ মিশ্ৰৰ পাঁচ পুত্ৰ। তাৰে তৃতীয়জনৰ নাম হৰিমিশ্ৰ। এওঁৰ তিনিজন পুত্ৰ—বঘুনাথ মিশ্ৰ, গোবিন্দ মিশ্ৰ আৰু মুৰাৰি মিশ্ৰ।

বয়নাথ মিশ্রৰ অপৰ নাম ভাগৱত মিশ্র। গোবিন্দ মিশ্রই গীতাৰ পদ ৰচনা কৰে। তিনিওজন ভায়েক পণ্ডিত আৰু কবি আছিল। মুৰাৰি মিশ্রই বালিসত্ৰ স্থাপন কৰে আৰু শৰণ-তিলক ৰচনা কৰে। এওঁলোকৰ ৰচিত বহুত গীত-পদ প্ৰচলিত আছে। আৰু গোবিন্দ মিশ্রৰ সাধৱী পত্নী ৬৪ক্লিণী দেৱীৰ স্মৃতি উপলক্ষে পুহৰ শুক্লা দ্বিতীয়া তিথিত বছৰি প্ৰসিদ্ধ জাগৰাৰ সভা হয়। শ্ৰীমান প্ৰফুল্লনাৰায়ণ গোস্বামীৰ প্ৰভাতত প্ৰকাশ হোৱা গোবিন্দ মিশ্র শাৰ্ধক প্ৰৱন্ধত আৰু অলপ বহল বিবৰণ আছে।

—০—

সাহিত্য সভাৰ ইং ১৯৪৩ চনৰ ১২ চেপ্তেম্বৰ তাৰিখৰ সিদ্ধান্ত তলত প্ৰকাশ কৰা হ'ল।

“শ্ৰীযুত শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী দেৱৰ পৰা পোৱা সাক্ষত তন্ত্ৰৰ পাতনি আৰু শ্ৰীযুত প্ৰতাপচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ দ্বাৰা লিখা ভূমিকাখন সভাত পাঠ কৰা হ'ল। বৰ্ত্তমান সময়ত ছপা কাৰ্য্যৰ ব্যয় বৃদ্ধি হোৱালৈ চাই শ্ৰীযুত প্ৰতাপচন্দ্ৰ গোস্বামী দেৱে লিখা ভূমিকাখনি পাণ্ডিত্য-পূৰ্ণ হৈছে যদিও বিস্তৃত হৈছে বুলি বিবেচনা কৰে। মূল পুথিৰ লগত বিশেষ সম্বন্ধ থকাখিনিৰেই পাতনি প্ৰকাশ কৰিবলৈ সভাই সিদ্ধান্ত কৰে আৰু সভাই মনোনীত কৰা অংশৰ এটি নকল শ্ৰীযুত শৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী দেৱলৈ পঠাবলৈ আৰু এটি নকল অফিছত ৰাখিবলৈ সম্পাদকক নিৰ্দেশ দিয়ে।”

বৰ দুখৰ বিষয় সম্পূৰ্ণ ভূমিকাখন সাহিত্য সভাই প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিলে। সাক্ষত-ধৰ্ম আৰু বৈষ্ণৱ-ধৰ্মৰ বিষয়ে এই সম্পূৰ্ণ ভূমিকাখন এটা বহুমূলীয়া প্ৰৱন্ধ হ'লহেঁতেন।

গুৱাহাটী
নবেম্বৰ ১৯৪৩

}

শ্ৰীশৰৎচন্দ্ৰ গোস্বামী।

সাহিত্য তত্ত্ব ।

শ্রীশ্রীকৃষ্ণায় নমোনমঃ ।

প্রথম পটল

জয়তি জয়তি কৃষ্ণ ভকত বান্ধব ।
পতিত-পারন দীন-দয়ালু মাধব ॥
জয়তি শঙ্কর ভকতৰ প্রিয়কৰ ।
জয়তি নারদ প্রিয়ভক্ত গোবিন্দৰ ॥ ১ ॥
গুৰুৰ চৰণ মনে কৰি নমস্কাৰ ।
সাহিত্য তত্ত্বৰ পদ কৰিবোঁ প্রচাৰ ॥
কৃতাজ্জলি বোলোঁ শুনা সামাজিক লোক ।
মন্দমতি দেখি নিন্দা নকৰিবা মোক ॥ ২ ॥
যেন লোহা ক্ৰমে চুস্বকৰ সমীপত ।
মোৰো চিত্ত কৃষ্ণে প্রবৰ্ত্তাইলা সেহিমত ॥
মনৰ কামনা মোৰ জানা সমুদাই ।
সৎসঙ্গত কৃষ্ণ যশ বসে মজোঁ যাই ॥ ৩ ॥

যিটো কৃষ্ণে সৃষ্টি স্থিতি সংহাৰ কালত ।
 বহুবিধ মতে প্ৰকাশন্ত ভাল মত ॥
 হেনয় পৰমানন্দ মূৰতি মাধৱ ।
 শৰণ পশিলোঁ কৃপা কৰিয়ো বান্ধৱ ॥ ৪ ॥
 মহেশ্বৰ নাৰদৰ অদ্ভুত সম্বাদ ।
 আদৰে শুনিয়ো পাপ কৰিয়ো উচ্চাদ ॥
 আছন্ত শঙ্কৰ বসি কৈলাস শিখৰে ।
 জগতৰ কল্যাণ সাধিয়া নিবন্তৰে ॥ ৫ ॥
 দিনেক নাৰদ ঋষি অতি বঙ্গ মনে ।
 বিনয়ে পুছিলো শুনি আছা সৰ্বজনে ॥
 নাৰদ বদতি প্ৰভু দেৱ মহেশ্বৰ ।
 শুনিবাক ইচ্ছা মোৰ প্ৰভু গোবিন্দৰ ॥ ৬ ॥
 যি কাৰণে কৃষ্ণে কিবা স্বৰূপ ধৰন্ত ।
 যি কালত জাত হোন্ত প্ৰভু ভগৱন্ত ॥
 যি মতে কৰন্ত লীলা বান্ধৱ মুবাৰি ।
 কহিয়োক তাক পুছোঁ প্ৰভু ত্ৰিপুৰাৰি ॥ ৭ ॥
 অৱতাৰ নিমিত্তে যি বিৰাট শৰীৰ ।
 প্ৰথমে কহিয়ো তাক তুমি মহাধীৰ ॥
 শঙ্কৰ বদতি সাধু ভক্ততে উত্তম ।
 যিহেতু পুছিলো কৃষ্ণ-কথা মনোৰম ॥ ৮ ॥
 অৱতাৰ সকলৰ আৰু বিৰাটৰ ।
 সহস্ৰ বৎসৰ কহি নপাওঁ তাৰ ওৰ ॥

তথাপি তো তত্ত্বৰূপে সাৰক উদ্ধাৰি ।
 কহিবোঁ যিমতে মোক কহিছন্তু হৰি ॥ ৯ ॥
 জয় নমো গোপব্রূপী কৃষ্ণক সাক্ষাত ।
 কহিবোঁ সাহিত্য তত্ত্ব ভক্তি বাঢ়ে যাত ॥
 প্রথমে কৰোঁহোঁ সৃষ্টি লীলা নিৰূপণ ।
 আছিল পূৰ্ববত এক সত্য নিৰঞ্জন ॥ ১০ ॥
 ব্রহ্মা হেন বুলি যাক জানৈ জ্ঞানীগণে ।
 ভগৱন্ত বুলি যাক ভজৈ ভক্তজনে ॥
 সিবেলা প্ৰপঞ্চ বিনে মানিয়া অসন্ত ।
 সৃষ্টিৰূপে ৰহি দুই প্ৰকাৰ ভৈলন্ত ॥ ১১ ॥
 চৈতন্যস্বৰূপ এক পুৰুষ বোলন্ত ।
 জড়ৰূপে অপৰক প্ৰকৃতি কহন্ত ॥
 সেহিবেলা নাম কাল কৰ্ম্ম য়ে স্বভাৱ ।
 সবাৰো পৃথকো কৰোঁ লক্ষণ প্ৰভাৱ ॥ ১২ ॥
 পুৰুষ বুলিয় যাক স্বৰূপ সাক্ষাত ।
 তান শক্তি গুণসাম্য প্ৰকৃতি প্ৰখ্যাত ॥
 গুণ ক্ষোভকাৰী কাল লীলা মাধৱৰ ।
 কৰ্ম্মজন্মাদিৰ হেতু জানা সমস্তৰ ॥ ১৩ ॥
 সকলৰ পৰিণাম যাতহন্তে হয় ।
 সুক্ষ্মৰূপ তাহাক স্বভাৱ বুলি কয় ॥
 কাল কৰ্ম্ম স্বভাৱত পুৰুষ ৰহিয়া ।
 প্ৰকৃতিক ক্ষোভ তেবে কৰিলা চাহিয়া ॥ ১৪ ॥

তেবে জ্ঞান ক্রিয়াক্রপ মহত্ত্ব ভৈল ।
 তেন্তে তিনিবিধ অহঙ্কাৰ সজি বৈল ।
 সাত্বিকত হস্তে দেৱগণ ভৈলা জাত ।
 ৰাজসত দুই বিধ ইন্দ্রিয় প্ৰখ্যাত ॥ ১৫ ॥
 ত্বক চক্ষু নাশা কৰ্ণ আৱৰ বসনা ।
 বুদ্ধিসমে এহি জ্ঞানেন্দ্রিয় বিতৌপনা ॥
 বাক্য পানি পাদ পায়ু উপস্থ চৰণ ।
 এহি কৰ্ম্মেন্দ্রিয় আৰু শূনা মাত্ৰাগণ ॥ ১৬ ॥
 প্ৰথমে তামস হস্তে শব্দ মাত্ৰা ভৈল ।
 তাত হস্তে আকাশ ব্যাপক হুয়া বৈল ॥
 আকাশত পৰশ স্পৰ্শত বায়ু জাত ।
 বায়ু হস্তে ৰূপ তাতো তেজস প্ৰখ্যাত ॥ ১৭ ॥
 ৰূপ হস্তে বস তাত হস্তে জল নাম ।
 জল হস্তে গন্ধ তাত ভূমি অনুপাম ॥
 ই সব শক্তি সবে পৰত অন্বয় ।
 ভূমিত সবাৰে গুণ জানা মহাশয় ॥ ১৮ ॥
 মহত্ত্বাদি তত্ত্বগণ যতেক আছয় ।
 পুৰুষৰ কাৰ্য্য অৱতাৰ জানা হয় ॥
 পুৰুষ ইচ্ছায়ে মিলি সবে তত্ত্বগণে ।
 অংশে বিৰাটক জন্ম কৰায় যতনে ॥ ১৯ ॥
 ভিতৰে পঞ্চাশ কোটি বিস্তাৰ হোৱয় ।
 দশগুণাধিক সাতে আৱৰি আছয় ॥

ইহাকে বুলিয় জানা গৃহ পুরুষৰ ।
 অচেতনে জলে আছে সহস্র বৎসৰ ॥ ২০ ॥
 যেনে নাৰায়ণৰূপে পুরুষ পশিলা ।
 চেতন লভিয়া তেবে বিয়াট বসিলা ॥
 অভিমানী জীৱ তাৰ নৈদাজ হোৱয় ।
 তান অন্তৰ্য়্যামী নাৰায়ণ নিদাময় ॥ ২১ ॥
 সৰ্বদা অৱতাৰৰ বাদণ নাৰায়ণ ।
 যাৰ অংশে বজো গুণে ব্ৰহ্মা উতপন ॥
 মদগুণে বিযুঃ তৈলন থাপি জগতক ।
 তম গুণে ব্ৰহ্মৰূপে তৈলনা মহাদক ॥ ২২ ॥
 হয় শক্তি সূন এহি গুণ অৱতাৰ ।
 অংশ অৱতাৰ গুণে কহো আসম্ভাৰ ॥

ব্ৰহ্মা অংশ মৰাচি অপ্ৰিৱা অগ্নি ক্ৰতু ।
 দক্ষ ভৃগু বৰ্দ্ধমাদি সবে সৃষ্টি হেতু ॥ ২৩ ॥
 আসম্ভাৰ পুত্ৰ পৌত্ৰ যতোক হোৱয় ।
 মাধবৰ তেজযুক্ত তানিবা নিশ্চয় ॥
 বিযুঃ অংশে ধন্য যন্ত চতুৰ্দ্ধশ মনু ।
 মনুপুত্ৰ দেৱগণ সবে বিযুঃতনু ॥ ২৪ ॥
 ব্ৰহ্ম অংশে তমোগুণে ব্ৰহ্মগণ জাত ।
 সাংহাৰক সৰ্প আদি আনো অসংখ্যাত ॥

সংক্ষেপে কহিলোঁ অংশময় অরতার ।
 লীলা অরতার আবে কৰিবো বিস্তার ॥ ২৫ ॥

যিটো পৰমাত্মা কৃষ্ণ পুরুষ সংজ্ঞায় ।
 জগত পালিতে ভৈলা নমো তান পায় ॥
 নাৰদত কহিলন্তু দয়ালু শঙ্কৰে ।
 প্রথম পটল সাঙ্গ সাহিত্য তত্ত্বৰে ॥ ২৬ ॥

দ্বিতীয় পটল

শঙ্কৰ বদতি শুনা নাৰদ প্ৰস্তুত ।
ধৰি হৰি হয় গ্ৰীৱ ৰূপ অদভুত ॥
মাৰি দুই দৈত্য মধু কৈতভ দুৰ্বাৰ ।
আপোনাৰ কীৰ্ত্তি ৰেদ কৰিলা বিস্তাৰ ॥ ২৭ ॥
সনকাদি চাৰিসিদ্ধ হুয়া নাৰায়ণ ।
লোকক নিবৃদ্ধি-পৰ কৰিতে শোভন ॥
সিদ্ধমুনি সকলত কহি মহাযোগ ।
আপুনিয়ো আচৰিলা তেজি সবে ভোগ ॥ ২৮ ॥
দেৱল নাৰদ আদি মুনি অপৰ্য্যন্ত ।
অতি শুদ্ধ পঞ্চৰাত্ৰ যোগ কহিলন্ত ॥
ষিটো মুখ্য ধৰ্ম্মতন্ত্ৰ ব্ৰহ্মে কহিছন্ত ।
তাক পুনু বিশেষ শিষ্যত কহিলন্ত ॥ ২৯ ॥
ব্ৰহ্মাৰ বচন পালিবাক নাৰায়ণে ।
বৰাহ স্বৰূপে ভূমি আনা বঙ্গ মনে ॥
সেহি বেলা আদি দৈত্য হিৰণ্যাক্ষ নাম ।
দশনে চিৰিয়া সাধিলন্ত দেৱ কাম ॥ ৩০ ॥
ভূমিৰ তলত আছা অনন্ত সাক্ষাত ।
নাগগণে দেৱগণে সৈৰৈ চৰণত ॥
যাৰ এক ফণাত সমস্তে ভূমিখান ।
শ্বেত সৰিষৰ্প যেন প্ৰকাশে শোভন ॥ ৩১ ॥

ତାହାନ ତଳତ ଆଛା କୂର୍ମରୂପ ହରି ।
 ବହଳ ପିଠିତ ଆଛା ବ୍ରହ୍ମାଂଶୁକ ଧରି ॥
 ପିତୃପତି ଅର୍ଘ୍ୟମାଦି ଯାକ ଉପାସନ୍ତ ।
 ପଦ୍ମ ତନ୍ତ୍ର ସମ ଯାତ ଅନନ୍ତ ଶୋଭନ୍ତ ॥ ୩୨ ॥
 କୃପାମୟ ଅବତାର ଶୁନା ମୁନିବର ।
 ପାଞ୍ଚ ବରିଷତେ ଶ୍ରବେ ତେଜି ନିଜସ୍ବର ॥
 ତଥୁ ଉପଦେଶେ ମଧୁବନେ ଆବାଧିତେ ।
 ସାଙ୍କାତେ କୃପାୟେ ଦେଖା ଦିଲା ଭଗବନ୍ତେ ॥ ୩୩ ॥
 ଆପନାର ନିଜଲୋକ ଦିଲା ବଞ୍ଚମନେ ।
 ପ୍ରଦକ୍ଷିଣେ ତୁତି ଯାକ କରେ ମୁନିଗଣେ ॥
 କର୍ଦ୍ଦମର ତପସ୍ତ୍ରୀତ ଶୂଳରୂପ ଧରି ।
 ତାଙ୍କୁ ବର ଦିଲା କନ୍ୟା ମନ୍ତ୍ରବ କୁମାରୀ ॥ ୩୪ ॥
 ଆନନ୍ଦ ଲୋତକେ ଏକ ଶିର୍ଷ ବିରଚିଲା ।
 ଯଜ୍ଞ ଅବତାର କହେ ଶୁନା ଗ୍ରୀବ ଲୀଳା ॥
 ଋଚିର ସମ୍ପ୍ରଦାନ ଆହୂତିତ ଉପଜିଲା ।
 ଦୈତ୍ୟ-ଅବ୍ୟାଧିକ ଶୈବ ମତେ ନିଢ଼ିଲିଲା ॥ ୩୫ ॥
 ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ପାଲିତେ ଇନ୍ଦ୍ର ଆପୁନି ଶୈଳନ୍ତ ।
 ସୁସଜ୍ଜ ନାମକ ଧରି କୀର୍ତ୍ତି ଥାପିଲନ୍ତ ॥
 କପିଳସ୍ବରୂପେ ଦେବହୂତିତ ଜନ୍ମିଲା ।
 ନିଜ ଭକ୍ତିଯୋଗ ଦେବହୂତିତ କହିଲା ॥ ୩୬ ॥
 ସାଂଖ୍ୟଯୋଗ କହିଲନ୍ତ ଦ୍ୱିଜ ଆଶ୍ଚରିତ ।
 ଯାକ ଜାନି ପାପୀସବେ ହୋରେ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତ ॥

দত্তাত্ৰেয় অৱতাৰে অত্ৰিৰ তনয় ।
 যোগেশ্বৰ ঈশ্বৰ পৰম কৃপাময় ॥ ৩৭ ॥
 চৌবিশ গুৰুত যত শিখিলন্ত অৰ্থ ।
 যত্ন প্ৰজ্ঞাদত সবে কৈলা পৰমার্থ ॥
 ধৰ্ম্মৰ ঘৰিণী মূৰ্ত্তি মহা ভাগ্যৱতী ।
 তান্ত দুইৰূপে জন্মিলন্ত লক্ষ্মীপতি ॥ ৩৮ ॥
 নৰ-নাৰায়ণ নামে ঋষিতে প্ৰধান ।
 লোক উপকাৰে তপ কৰা অৱিশ্ৰাম ॥
 ক্ৰোধক জিনিল যিটো কাম কোন হয় ।
 যাৰ কৰ্ম্ম শুনি ইন্দ্ৰ ভৈলন্ত বিস্ময় ॥ ৩৯ ॥
 নাভিৰ তনয় ভৈল ঋষভ নামত ।
 পুত্ৰগণ সমে ধৰ্ম্ম কৰিলা প্ৰজাত ॥
 মহাযোগী সকলৰ যতেক আচাৰ ।
 আপুনিও আচৰিলা নিষ্ঠা দেখাই তাৰ ॥ ৪০ ॥
 যিবেলা ব্ৰহ্মাত পুছিলন্ত পুত্ৰগণে ।
 চিত্ত বিষয়ৰ এৰাএৰি হৈব কেনে ॥
 ব্ৰহ্মা আগে ভৈলা তেবে হংস অৱতাৰ ।
 কটাক্ষতে ছেদিল সংশয় তাসম্বাৰ ॥ ৪১ ॥
 মৃতক বেনৰ বাহু মথি দেৱগণ ।
 পৃথু অৰ্চি জন্ম ভৈল লক্ষ্মীনাৰায়ণ ॥
 লোক ক্ষুধা ছহিলা তেমনে বহুক্ষৰী ।
 ভাৰ্য্যা সমে গৈলা পাচে বৈকুণ্ঠনগৰী ॥ ৪২ ॥

দক্ষৰ যজ্ঞত ভৃগু আদি মুনিগণ ।
 আৰাধন্তে অৱতাৰ ভৈলা নাৰায়ণ ॥
 আঠবাহু দেখি তুতি কৰিলেক গণে ।
 যজ্ঞ প্ৰবৰ্ত্তাই চলি গৈলা বঙ্গমনে ॥ ৪৩ ॥
 প্ৰিয়বত কুলে ভৈলা গয় অৱতাৰ ।
 ৰাজ্য প্ৰতিপালি ধৰ্ম্ম কৰিলা বিস্তাৰ ॥
 তাহান যজ্ঞক ইন্দ্ৰে অসূয়া কৰিল ।
 সামান্য ইন্দ্ৰৰ স্পৰ্কা মদক দেখাইল ॥ ৪৪ ॥
 কামদেৱ অৱতাৰে লক্ষ্মীসমে হৰি ।
 কেতুমাল্য বৰিষে আছন্ত মূৰ্ত্তি ধৰি ॥
 সম্বৰৰ পুত্ৰ দিনে ৰাতি কৰে সেৱ ।
 লক্ষ্মীক ৰমায়া তৈতে আছা কামদেৱ ॥ ৪৫ ॥
 প্ৰাচীন বৰ্হিৰ পুত্ৰ দশ প্ৰচেতাৰ ।
 তপশ্চাত ব্যক্ত ভৈলা শাস্ত্ৰ অৱতাৰ ॥
 নিজ পদ সেৱা তাসম্বাক গৃহে দিলা ।
 বাৰ্ষি কন্যা আনি দিয়া অন্তৰ্দ্ধান ভৈলা ॥ ৪৬ ॥
 ভূষিতাৰ গৰ্ভে বেদশিৰা ব্ৰাহ্মণত ।
 বিভু অৱতাৰ স্বাৰোচিষৰ কালত ॥
 যাৰ ব্ৰহ্মচৰ্য্য ত্ৰত শিথি মুনিগণে ।
 আনকো শিখাইলা তাৰা অতি বঙ্গমনে ॥ ৪৭ ॥
 তৃতীয় মনুৰ কালে ধৰ্ম্মৰ ভাৰ্য্যাত ।
 সুনৃত্যৰ গৰ্ভে সত্যসেন ভৈলাজাত ॥

দুষ্কৃত বক্ষ বাক্ষসক বধিয়া বণত ।
 ইন্দ্রৰ সহায় হয় পালিলা জগত ॥ ৪৮ ॥
 চতুৰ্থ মনুত হৰি অৱতাৰ হয় ।
 গজেন্দ্ৰৰ তুতি শুনি সৰোবৰে গৈয়া ॥
 গ্ৰাহৰ মুখৰপৰা তাক উদ্ধাৰিলা ।
 সংসাৰ জলৰ তাৰি বৈকুণ্ঠক নিলা ॥ ৪৯ ॥
 পঞ্চম মনুৰ কালে বৈকুণ্ঠ সাক্ষাত ।
 সমুদ্ৰৰ গৰ্ভে * লক্ষ্মীসমে ভৈলজাত ॥
 লক্ষ্মী প্ৰাৰ্থিবাৰ অৰ্থে বৈকুণ্ঠ দেখাইলা ।
 কীৰ্ত্তি প্ৰকাশিলা সৰ্ব জগত পালিলা ॥ ৫০ ॥
 ষষ্ঠ মনুষ্যৰে বৈৰাজৰ গৃহে † আসি ।
 ভৈলন্ত অজিত মহাকীৰ্ত্তিক প্ৰকাশি ॥
 দুৰ্ব্বাসাৰ শাপে ক্ষীণ দেখি দেৱতাক ।
 অমৃত মথিয়া বক্ষা কৰিলা তাৰাক ॥ ৫১ ॥
 দেৱাসুৰে ক্ষীৰ সাগৰক মথিহন্তে ।
 মন্দৰ পৰ্বত তল গৈল হস্তহন্তে ॥
 দেখি কৃপাময় কুৰ্মৰূপক ধৰিলা ।
 পিঠিত পৰ্বত পাৰে কণ্ঠুতি মানিলা ‡ ॥ ৫২ ॥

* পাঠান্তৰ—ওজৰ ভাৰ্যাত † পাঠান্তৰ—বিৰাটৰ গৰ্ভে

‡ পাঠান্তৰ—‘গাত্ৰ তুলিয়া আনিলা’ ।

ধন্যস্তবি অরতাৰে অমৃত আনিলা ।
 আয়ুৰ্বেদ প্রবর্তীয়া যজ্ঞভাগ দিলা ।
 মোহিনীস্বৰূপে অসুৰক মোহ কৰি ।
 দেৱতাক অমৃত পিয়াইলা কৃপা কৰি ॥ ৫৩ ॥
 সত্যব্রত ৰাজা জলে তৰ্পণ কৰন্তে ।
 মৎস্যৰূপে তাক দেখা দিলা ভগৱন্তে ॥
 প্রলয় জলত পৃথ্বী নৌকাত আছন্তে ।
 ৰাজাত দ্বিজত যোগ কৈলা ভগৱন্তে ॥ ৫৪ ॥
 শূনা সৰ্ববিজন সভাসদে একমতি ।
 দেখা ঘোৰ কলি কৰিলেক বিসঙ্গতি ॥
 কৃষ্ণ নাম বিনে আত নাহিকে তৰণ ।
 জানি ঝাণ্টে লৈয়ো সবে কৃষ্ণত শৰণ ॥ ৫৫ ॥
 চিত্ত বিভূ দ্ৰব্য আদি অশুদ্ধ সকলে ।
 আন অৰ্থে মহাযত্ন নকৰা বিফলে ॥
 যিমান শক্তি ভকতিত দিয়া মন ।
 আপুনি সদয় তেবে হৈব নাৰায়ণ ॥ ৫৬ ॥
 হৰি তুষ্ট ভৈলে কিবা অধিক লাগয় ।
 যাৰ প্রসাদক ব্ৰহ্মা শঙ্কৰো মাগয় ॥
 কৃষ্ণৰ চৰণে ভজা তেজি আন কাম ।
 ভাগৱত মিশ্ৰে কহে বোলা ৰাম ৰাম ॥ ৫৭ ॥

দুলাড়ি ।

শঙ্কৰ বদন্তি

শুনিয়ে। না। বদ

নৃসিংহ ৰূপৰ কথা ।

ভক্ত প্রহ্লাদক

বাথিবা ক লাগি

আবির্ভাব তৈলা যথা ॥

দৈত্যেন্দ্র বহিয়া।

যেন বজ্রসাব

সিয়ো তৈল ক্ষুদ্র প্রাই ।

নথ নাঙলৰ

অগ্রভাগে থাক

বিদ্যাবিলা সমুদাই ॥ ৫৮ ॥

বামণ স্বরূপে

বলিৰ ত্ৰৈলোক্য

মাগি তিনি পদ ছলে ।

বলিক নিগ্রহি

କୀର୍ତ୍ତିକ ବଡ଼ାଈ

ইন্দ্রক দিলা সকলে ॥

ভক্তব অধীন

হোরে ঘিটে বাক্য

তাক সত্য কবিলন্ত ।

গদাধৰ অৰ—

তাৰে দৈত্যেন্দ্রৰ

ଦାସୀ ହୁଏ। ବହିନନ୍ତୁ ॥ ୧୯ ॥

ভার্গব কুলত

নামে পশু'বাম

অব্রতৰি ক্ষত্রিয়ক ।

পিতৃবৈষী বুলি

କୁଠାବକ ତୁଳି

বধিলা দুর্ঘটগগক ॥

सकल पृथिवी

ব্রাহ্মণক দিয়া।

আছ। গিৰি মহীন্দ্রত ।

অস্ত্র-শস্ত্র এৰি   তেজি মায়া খেৰি
 প্রবর্তি আছা নামত ॥ ৬০ ॥

দেৱতাগণৰ   প্ৰাৰ্থিবাৰ পদে
সূৰ্য্যকুল সমুদ্ৰত ।

শ্রীৰামচন্দ୍ର   ভৈলন্ত বেকত
দଶবଥ ভବনত ॥

বিশ্বামিত্রে নিয়া।   বান্ধস মৰায়া
মিথিলাক লাগি নিলা ।

তৈতে মহেশ্বর   ধনু অজগর
লীলায়ে বামে ভাঙিলা ॥ ৬১ ॥

জিনিয়া সীতাক   পথে ভার্গবক
জিনি অযোধ্যাক পাইল। ।

আনন্দে আছন্তে   পিতৃৰ বচনে
ভাৰ্য্যাসমে বনে গৈলা ॥

গঙ্গাক তব্বিয়া   আছা চিত্রকূটে
তহিকে ভৰত গৈলা ।

তাহাঙ্ক পঠায়া   পর্বত ছাড়িয়া
বিবাহ বনে বধিলা ॥ ৬২ ॥

মারীচ আসিল। হরিণ স্বরূপে
তাক বধিবাক গৈলা ।

সেহি বেলা সীতা   বাবণে হবিল
আসি শোকাকুল ভৈলা ॥

নাৰীপৰায়ণ জনক হাসিয়া

হেনয় ভাব দেখাইল।

সীতা হেন মানি বৃক্ষক সাবটি

কামে তাতে পৰি বৈলা ॥ ৬৩ ॥

চন্দ্রৰ কিৰণ যেন সূৰ্য্যতাপ

মলয়া খৰ পৰন ।

মালতীৰ মালা অগনিৰ শিখা

মানিলা বসুনন্দন ॥

বালীক বধিয়া সেতুক বান্ধিয়া

কপি সমে লক্ষ্য গৈলা ।

সপুত্র বান্ধবে মাৰি বারণক

সীতাক পুনু লভিলা ॥ ৬৪ ॥

অগ্নিত পৰীক্ষা কৰিয়া সীতাক

পুনু অযোধ্যাক আসি ।

সূৰ্য্যাদিৰ শক্তি ধৰি তাৰ ধৰ্ম্ম

পালিলা যশ প্রকাশি ॥

তাহাৰ কনিষ্ঠ ভৰত বামৰ

আজ্ঞায়ে ঘৰত থাকি ।

বামক আৰাধি পাচে গন্ধৰ্ব্বক

মাৰিলা অস্ত্রৰ বাকি ॥ ৬৫ ॥

লক্ষ্মণে বনত সীতা বাঘব্রুক

মহাক্ষেপে সেরিলন্ত ।

রাজ্যত তাহান   বচনে বনক

যায়া দেহা এৰিলন্ত ॥

শত্ৰুঘ্ন ভবত   তাৰা সজ্জনৰ

দয়ালু দুৰ্ঘৰ যম ।

লবণক মাৰি   বাঘৰক সেৰি

কীৰ্ত্তি থৈলা নিকপম ॥ ৬৬ ॥

মার্কণ্ডেয় মুনি   মায়া প্রলয়ত

ফুৰন্তে আকুল হয় ।

তাহাঙ্ক পেটৰ   ভিতৰে জগত

দেখাইবাক লাগি নিয়া ॥

বট পত্ৰ পুতে   বালক মুকুন্দে

আচলন্ত শয়ন কৰি ।

চৰণ অঙ্গুষ্ঠ   চোসন্তে মুনিক

জগত দেখাইলা হৰি ॥ ৬৭ ॥

বৃত্ৰৰ ভয়ত   দেৱতা সবক

দিবে লাগি উপদেশ ।

গৰুড়ত চৰি   আৰ্য্য অৱতাৰে

উপায় দিলা অশেষ ॥

অঙ্গুষ্ঠৰ পৰ্বৰ   সম বাল্যখিল

ঋষিগণ গোখোজত ।

তল যাস্ত দেখি   হৰি অৱতাৰে

বাখিলন্ত ভাল মত ॥ ৬৮ ॥

দুঃখস্তব বীৰ্য্যে   শকুন্তলা গৰ্ভে
ভৰত নামত ভৈল।

অশ্বমেধ বহু   যজ্ঞ দান করি
চুল্লভ কীর্তি থাপিল। ॥

কলি যুগে লোক   বুদ্ধিহীন দেখি
 রূপায়ে জগনিবাস ।

ব্যাস অন্নতাবে   সংহিতা সহিতে
কবীলা বেদ প্রকাশ ॥ ৬৯ ॥

স্বপ্নি কুলে বনো-   ভদ্র অন্নতাবে
হৈল। অতি বলশালী ।

দৈত্য সংহাৰিয়া   কোঁৱৰৰ পুৰী
লাঙলে টানিয়া ফেলি ॥

ভূমিক জলক   তত্ত্বক বিপ্রক
সবাকো স্মৃথ দিবাক ।

যশ বিস্তারিতে   সর্বব শক্তি পূর্ণ
শ্রীকৃষ্ণ ভৈলা জাত ॥ ৭০ ॥

জাত হয়। নিজ কপে বাস্তুদের
গহে গকুলক গৈলা ।

শিশু লীলা কাঁৰ   তৈতে গোপগোপী
সবাকো আনন্দ দিলা ॥

কংসে পাঞ্চিলেক পূতনা প্রমুখ্যে
দৈত্যকুল সংহাৰিবা ।

ব্রজ বাথিবাক   গোবর্দ্ধন ধরি
 ইন্দ্রব দর্প নাশিবা ॥ ৭১ ॥
 সিবেলাত ব্রহ্মা   বৎস বৎস-পাল
 চুরি কবি নিয়া থৈবা ।
 সিবেলা বলোব   বুদ্ধিভ্রংশ দেখি
 তান্ত উপদেশ কৈবা ॥
 পাচে গোপ শিশু   বৎস শিঙা বেণু
 সবে চতুর্ভুজ দেখি ।
 মোহে পবিছন্ত   বিধাতাক কৃষ্ণে
 তারিবা স্নেহে নিবেখি ॥ ৭২ ॥
 শবত বাত্রিত   বৃন্দাবনে বেণু
 বায়া আনি গোপীগণ ।
 বাসক্রীড়া কবি   বিস্ময় কবাইবা
 চন্দ্র আদি দেবগণ ॥
 অক্রূবে নিবন্ত   বাম সমে মথু-
 বাত ধনু ভাঙিবন্ত ।
 ধোরা কুরলয়   মল্ল কংস আদি
 মাঝি বঙ্গ করিবন্ত ॥ ৭৩ ॥
 গুরুক মৃতক   পুত্রদান দিয়া
 জবাসন্ধ সেনা মাঝি ।
 যবন মবায়   কঙ্কণী প্রমুখ্যে
 বিহাইবা বহু সুন্দরী ॥

তাসম্বাত দশ   পুত্র ওপজাইবা

আব নবকক মাঝি ।

কুণ্ডল দিবাক   স্বৰ্গপুৰে যাইবা

পারিজাত নিবা হবি ॥ ৭৪ ॥

বাণৰ যুদ্ধত মোৰ বীৰ্য্য নাশ

କବିୟା ମହତ ପାଇବା ।

জিনি বাজাগণ   যুধিষ্ঠিৰ মন

ପୂରିয়া ଯଜ୍ଞ କରାହିବା ॥

লোকক দেখাইবা   ব্ৰাহ্মণৰ পূজা

আপোনাৰ কৃপা গুণ ।

ব্রহ্মাস্ত্র দগধ   পৰীক্ষিত বাথি

কীৰ্ত্তি থৈবা নাৰায়ণ ॥ ৭৫ ॥

কাম স্নেহ ভয়   দ্বেষ সম্বন্ধত

स्वरूप पाईव याहाब ।

সাক্ষততে শুদ্ধ   ভক্তি করি পাইবা

କି କହିବେ। ମହି ଆବ ॥

যাৰ পাদ-পদ্ম-   পৰায়ণ আগে

মুক্তি সুখো নোশোভয় ।

আন সুখ সব   শোভা নকবিব

কিসক কৈতে লাগয় ॥ ৭৬ ॥

গঙ্গা আদি যত   তীর্থ হোম ব্রত

সকল ধর্ম্যত কবি ।

নিজ যশ চয়   বিস্তাৰিয়া থৈয়া
পৃথিবীত অৱতৰি ॥

অতি উচ্ছৃঙ্খল   নিজ যত্নকুল
বিপ্ৰশাপ ছলে হৰি ।

প্ৰভাস তীৰ্থত   মৰাই সশৰীৰে
চলিবা বৈকুণ্ঠপুৰী ॥ ৭৭ ॥

শুনা সৰ্ববৰ্জন   কেদিন জীৱন
আক মনে গুণি চোৱা ।

মনৰ বিলাস   বিষয় আগ্ৰহ
এৰি হৰিগুণ গোৱা ॥

ব্ৰহ্মলোকহন্তে   স্থাবৰ পৰ্য্যন্তে
ফুৰন্তে যিটো নপাই ।

তাহাক লাগিয়া   যত্ন কৰিয়োক
শাস্ত্ৰৰ হেনসে চায় ॥ ৭৮ ॥

ইন্দ্ৰিয়ৰ স্মৃথ   নাই কি যোনিত
কালে মিশাইবেক আনি ।

যেন দুখ সৰো   প্ৰাৰ্থনা বিনাই
আপুনি মিলয় জানি ॥

এতেক জানিয়া   সন্তুক মানিয়া
মুখত নেৰিবা নাম ।

কৃষ্ণ পদ দাস   ভাগৱত মিশ্ৰে
কহে বোলা ৰাম ৰাম ॥ ৭৯ ॥

পদ ।

শঙ্কৰ বদতি শুনা নাৰদ স্বৰূপ ।
প্রহ্মান্ন যে অৱতাৰ কৃষ্ণ অনুৰূপ ॥
পৰম লাৱণ্যৰূপে লোক ৰঞ্জিবন্ত ।
সম্বৰক মাৰি আনো কৰ্ম্ম কৰিবন্ত ॥ ৮০ ॥
অনিৰুদ্ধ অৱতাৰে নাম প্ৰবৰ্ত্তক ।
যাৰ উষা হৰণে বাণৰো দৰ্প হত ॥
ব্যাসৰ তনয় ভৈলা শূক অৱতাৰ ।
মুনি সকলত যিটো কৈলা বেদসাৰ ॥ ৮১ ॥
বোধ অৱতাৰ হৈবা কলিৰ যুগত ।
জিনৰ তনয় হৈবা গয়া প্ৰদেশত ॥
অলঙ্কিত ভাৱে পাষণ্ডক মোহ কৰি ।
পাষণ্ড শাস্ত্ৰক প্ৰবৰ্ত্তাইবা দেৱ হৰি ॥ ৮২ ॥
যেবে ৱেদ নষ্ট হৈব পাষণ্ড ব্যাপিব ।
কলি অৱতাৰে সবে পাষণ্ড কাটিব ॥
অষ্টম মনুত সৰস্বতীৰ তনয় ।
সাৰ্ববৰ্ত্তোম অৱতাৰ বলিন্দ্ৰ সহায় ॥ ৮৩ ॥
আয়ুষ্কৰ অৱতাৰ নবম মনুত ।
ত্ৰৈলোক্য পালিবা শ্ৰুত ইন্দ্ৰ সমন্বিত ॥
দশমত বিষ্ণুটি তনয় বিক্ৰসেন ।
শম্ভু ইন্দ্ৰ সহায়ে মাৰিবা দৈত্যগণ ॥ ৮৪ ॥

একাদশে ধৰ্ম্মসেতু আৰ্য্যক তনয় ।
 বৈধৃতিক দিবা তিনিলোক মহাশয় ॥
 দ্বাদশত সত্য মহা সুনতাৰ সূত ।
 নামত সুধাতা ধৰ্ম্ম পালিবা বহুত ॥ ৮৫ ॥
 ত্ৰয়োদশে দেৱহোত্ৰ তনয় মুৰাৰি ।
 যোগেশ্বৰ অৱতাৰ ইন্দ্ৰ প্ৰিয়কাৰী ॥
 চতুৰ্দশে আদিদেৱ বিনতাৰ সূত ।
 কৰ্ম্মযোগ বিস্তাৰিলা বেদৰ যুগুত ॥ ৮৬ ॥
 কহিলোঁ ই সব মই শুদ্ধ অৱতাৰ ।
 পূৰ্ণকলা অংশৰূপে বুজিবা ইহাৰ ॥
 যিটো লীলা তনু ধৰি পালা চৰাচৰ ।
 হেন কৃষ্ণ পদে লৈলোঁ শৰণ সত্বৰ ॥ ৮৭ ॥
 দ্বিতীয় পটল সাজ সাত্ত্বত তত্ত্বৰ ।
 একচিত্তে শুনা সবে সভাসদ নৰ ॥

তৃতীয় পটল

নাৰদ বদতি প্ৰভু কহিলা সাক্ষাত ।
পূৰ্ণকলা অংশভেদ বুজিতে ইহাত ॥ ৮৮ ॥
নিৰ্বিকল্প কৃষ্ণ ব্ৰহ্ম পৰমাত্মা এক ।
কেনে অংশ কলাভেদ কহিয়ে প্ৰত্যেক ॥
শঙ্কৰ বদতি সাধু পুছিল নাৰদ ।
কৃষ্ণৰ যে অৱতাৰ অংশকলাভেদ ॥ ৮৯ ॥
হৰিপৰ জ্ঞানীসবে ভেদ নেদেখন্ত ।
বোলে নিৰ্বিকল্প ব্ৰহ্ম নিৰ্ভেদ অনন্ত ॥
কিন্তু সাধুসবে জ্ঞান প্ৰভাৱ আদিৰ ।
পূৰ্ণ অংশ দেখি মানে ঈশ্বৰ মূৰ্ত্তিৰ ॥ ৯০ ॥
সকলতে সবে যদি মহিমা আছয় ।
তথাপি কাৰ্য্যত অল্প বিস্তৰ দেখয় ॥
এতেকেসে পূৰ্ণ অংশ কৰিয়া কহয় ।
শুনিয়ে নাৰদ আবে ইহাৰ নিৰ্ণয় ॥ ৯১ ॥
ধৰ্ম্ম জ্ঞান ঐশ্বৰ্য্য বৈৰাগ্য শ্ৰী যশ ।
সবে জাত দেখি পূৰ্ণ জানিবা অৱশ্য ॥
চতুৰ্থ ভাগকে আবে অংশ বুলি কয় ।
ষোড়শ ভাগক কলা জানিবা নিশ্চয় ॥ ৯২ ॥
শতক ভাগকে জানা বিভূতি বোলয় ।
আবে ধৰ্ম্মজ্ঞানাদিৰ শুনিয়ে নিৰ্ণয় ॥

উৎপত্তি প্রলয় বিদ্যা অবিদ্যা অগতি ।
 গতি সমে আবে জ্ঞান ষড়বিধ সম্প্রতি ॥ ৯৩ ॥
 চাৰিবিধ ধৰ্ম্ম সত্য শৌচ মৌন দয়া ।
 কহিবো বৈবাগ্য মুনি শুনা মন দিয়া ॥
 অমান ব্যতিৰেক ঐকান্তিক নাম ।
 বশীকৃত্য সমে চাৰিবিধ অনুপাম ॥ ৯৪ ॥*
 আঠবিধ ঐশ্বৰ্য্যৰ প্ৰথমে অনিমা ।
 প্ৰাকাম্য বশিতা ব্যাপ্তি লঘিমা মহিমা ॥
 কামাবসায়িতা আৰু ঈশিতা সাক্ষাত ।
 এহি আঠ ঐশ্বৰ্য্যক কহিলো তোমাত ॥ ৯৫ ॥
 শ্ৰী বুলি ভৃত্য পুত্ৰ পৌত্ৰ স্নহদক ।
 অমাত্য বান্ধৱ ভাৰ্য্যা বস্ত্ৰ ভূষণক ॥
 চতুৰঙ্গ গৃহসেনা অস্ত্ৰ দুৰ্গস্থান ।
 ইত্যাদিক শ্ৰীবুলি কৈলোঁ বিদ্যমান ॥ ৯৬ ॥
 যশ পুনো দুই বিধ কৰ্ম্মগুণময় ।
 কৰ্ম্ম চাৰি বিধ সৃষ্টি পালন প্ৰলয় ॥
 লীলা অৱতাৰৰ চৰিত্ৰ সমে চাৰি ।
 গুণময় অৱতাৰ গণিতে নপাৰি ॥ ৯৭ ॥

• অমানো-ব্যতিৰেকশ্চ ঐকান্তিক্ত্ব বশীকৃতঃ ।

এবং চাতুৰ্বিধো ভদ্ৰ বৈবাগ্যঃ সমুদাহৃতঃ ॥

এই চাৰিবিধ বৈবাগ্যৰ লক্ষণ ২৪৪ পদত চাওক ।

তথাপি দ্বিষষ্টিগুণ কহিবোঁ তোমাত ।
 ব্রহ্মণ্য শরণ্য ভক্তবৎসল সাক্ষাত ॥
 দাতা সত্যসন্য বিক্রম্যতা নিয়ম্যতা ।
 দুৰ্দ্ধৰ দুস্তৰ সেব্য ধৈর্য্য সহিষ্ণুতা ॥ ৯৮ ॥
 অক্লোভ স্বতন্ত্র নিৰপেক্ষ যে সৌষ্ঠৱ ।
 শৌর্য্য যে ঔদার্য্য শৈশ্বৰ্য্য আন্তিক আৰ্জ্জব ॥
 প্রসন্নতা গান্তার্য্য প্রশয় শীল দম ।
 প্রাগল্ভ মঙ্গল বিত্ত বল দক্ষ শম ॥ ৯৯ ॥
 ক্ষমা হৰ্ষ সন্তোষ যে অহঙ্কাৰ হীন ।
 সাম্য মান ভাগ্য শ্রুত সুখ উদাসীন ॥
 ত্যাগ বল নির্ভয় মার্দৱ ধৃতি স্মৃতি ।
 কৌশল আশ্রয় তেজ দয়া যে উন্নতি ॥ ১০০ ॥
 ক্ষমা লজ্জা শ্রদ্ধা মৈত্রী শাস্তি তুষ্টি শুদ্ধি ।
 সুবাক্য সুবিদ্যা সুব্রহ্মতা আৰু বুদ্ধি ॥
 এহি সব ভাগ ভেদ কহিলোঁ তোমাত ।
 সবাবে প্রকাশ যাত সম্পূৰ্ণ সাক্ষাত ॥ ১০১ ॥
 অংশৰ প্রকাশ যাত সেহি অংশ হয় ।
 কলাৰ প্রকাশ যাত সেই কলা হয় ॥
 বিভূতিৰ প্রকাশক বিভূতি বোলয় ।
 এহিমতে ভেদ পুখু স্বতসে নোহয় ॥ ১০২ ॥
 যাতে কৃষ্ণে দেখাইলে সকল ভগচয় ।
 সেহি হেতু তাক জানা সম্পূৰ্ণ বোলয় ॥

হয়গ্রীৱ বাম মৎস্ত কূৰ্ম্য নৰহৰি ।
 বৰাহ যজ্ঞাদি আক জানা অংশ কৰি ॥ ১০৩ ॥
 শুক আদি আবিৰ্ভাৱ ঋষভ কপিল ।
 বোধ কল্কি দক্ষ নাৰায়ণ সন্ত শীল ॥
 জ্ঞান কৰ্ম্য প্ৰভাৱ বিষ্ণুৰ অংশ হয় ।
 কলা অৱতাৰ আবে শুনা মহাশয় ॥ ১০৪ ॥

কুমাৰ নাৰদ ব্যাস স্মৃত আদি যত ।
 জ্ঞানাংশ যুগুত কলা অৱতাৰ শত ॥
 গয় পৃথু ভৰতাদি ছয়া শক্তি যুত ।
 কলা অৱতাৰ আনো আছয় বহুত ॥ ১০৫ ॥
 গুণ অৱতাৰ ব্ৰহ্মা আদি তিনি হয় ।
 তামস্মাৰ অংশে বহু বিভূতি আছয় ॥
 কহিলোঁহো পূৰ্ণ অংশ কলা যেন ভেদ ।
 অৱতাৰি স্বৰূপৰো লৱা পৰিচ্ছেদ ॥ ১০৬ ॥

নাৰদ বদতি সদাশিৱ কৃপাময় ।
 অৱতাৰি স্বৰূপৰ কহিয়ো নিৰ্ণয় ॥
 কিবা ব্ৰহ্ম নিৰাকাৰ অৱতাৰি হয় ।
 কিবা নাৰায়ণ বিভু প্ৰভু নিৰাময় ॥ ১০৭ ॥
 বৈকুণ্ঠ লোকৰ পতি প্ৰভু ভগৱন্ত ।
 কিবা তিনি এক কিবা পৃথক হোৱন্ত ॥

শির নিগদতি শুনা ব্রহ্মাৰ তনয় ।
 অৱতাৰি পুৰুষৰ শুনিয়ে নিৰ্ণয় ॥ ১০৮ ॥
 একেমাত্ৰ তত্ত্ব অৱতাৰি সনাতন ।
 কৃষ্ণ ব্ৰহ্ম পুৰুষ নামেসে কৰে ভিন্ন ॥
 যেন সূৰ্য্য প্ৰকাশ মণ্ডল ভিন্ন নয় ।
 কৃষ্ণ ব্ৰহ্ম পুৰুষতো জানা সেহি নয় ॥ ১০৯ ॥
 এতেকে সাত্বত তন্ত্ৰে নিষ্ঠা ভক্ত জনে ।
 বৈকুণ্ঠৰ পতি কৃষ্ণ মানে সদা মনে ॥
 বেদান্তি সকলে জ্ঞান নিষ্ঠা যাৰা হয় ।
 জ্ঞান শাস্ত্ৰ অনুসাৰে ব্ৰহ্ম বুলি কয় ॥ ১১০ ॥
 নাহি পাণি পাদ চক্ষু নাসিকা শ্ৰৱণ ।
 বাক্য মন অগোচৰ সমস্ত কাৰণ ॥
 কৰ্ম্মনিষ্ঠ হিৰণ্যগৰ্ভীয়ে বোলে হেন ।
 বেদশাস্ত্ৰ মতে এক প্ৰভু নাৰায়ণ ॥ ১১১ ॥
 সহস্ৰ মন্ত্ৰক আত্মা অনন্ত শক্তি ।
 সংহাৰ তাৰণ স্ৰষ্টাদিৰ অধিপতি ॥
 এতেকেসে কৃষ্ণ ব্ৰহ্ম পুৰুষ নিৰ্ণয় ।
 বাস্তৱত ভেদ তাৰা সবো নকহয় ॥ ১১২ ॥
 যেন দুগ্ধ নানা মতে লৱে ইন্দ্ৰিগণে ।
 নানা শাস্ত্ৰ মতে কৃষ্ণ প্ৰকাশে তেমনে ॥
 সৰ্ব্বমতে কৃষ্ণ হোন্ত পুৰুষ উত্তম ।
 লীলাৰূপে নৰ ভৈলা দুৰ্জ্জনৰ যম ॥ ১১৩ ॥

দৈবকী পুত্রেসে সেব্য সমস্তে জনৰ ।
 জগত তাৰিতে তৈলা নৰ কলেবৰ ॥
 এতেকেসে তাক্ৰ ভক্তি ভেদ নাচৰয় * ।
 মোক্ষৰ ঈশ্বৰ জানি নিষ্কাম ভজয় ॥ ১১৪ ॥
 কহিলৌ তোমাত ইটো কথা মুনিবৰ ।
 আৰ কিবা কহিবোহৌ পুছিও সহৰ ॥
 একমনে শুনিয়োক সভাসদ নৰ ।
 তৃতীয় পটল সাজ্জ সাহিত্য তত্ত্বৰ ॥ ১১৫ ॥

চতুৰ্থ পটল ।

নাৰদ বদতি প্ৰভু দায়ালু শঙ্কৰ ।
নাহিকে তৃপ্তি শূনি কথা গোবিন্দৰ ॥
তথাপি সম্প্ৰতি মোৰ মিলিছে কৌতুক ।
কেন মতে ভক্তিভেদ কহিয়ো প্ৰত্যেক ॥ ১১৬ ॥
যাক জানি লোকে অনায়াসে সাধে গতি ।
কহিয়োক সেহি ভক্তি ভেদক সম্প্ৰতি ॥
শিৱ নিগদতি সাধু ভক্ত যে উত্তম ।
পুছিলাহা ইটো কথা মহা গুহ্যতম ॥ ১১৭ ॥
একান্ত ভক্তত বিনে নকহোঁ আনত ।
ইহাৰ কাৰণ কহোঁ শুনিয়ে সাম্প্ৰতি ॥
যি কালত মোৰ ধ্যানে কৃষ্ণ তুষ্ট ভৈলা ।
অভক্তত ভক্তি কহিবাক নিৰোধিলা ॥ ১১৮ ॥
হেন শূনি ময়ো তান চৰণত ধৰি ।
পুছিলোঁ কাহাক কৈয়ো ভক্ত বুলি হৰি ॥
শূনি প্ৰীত হয় হৰি বুলিলা বচন ।
শুনিয়োক শিৱ কহোঁ ভক্তৰ লক্ষণ ॥ ১১৯ ॥
মোৰ ধ্যানে নিষ্ঠা মোতে মাত্ৰ প্ৰাণ যাৰ ।
মোৰ যশ শ্ৰৱণে উৎসুক যাসম্বাৰ ॥
হিংসা মদ মাৎসৰ্য্য ৰহিত যিটো নৰ ।
ভাসম্বাত ভক্তিভেদ কৈবা নিৰন্তৰ ॥ ১২০ ॥

ଡୋମାରୋ ବାଢ଼ିବେ ଭକ୍ତି କହିଲେ ଲୋକତ ।
 ଆକ୍ର ଏକ ବାକ୍ୟ ବୋଲୌ ଶୁନିଯୋ ସାମ୍ପ୍ରତ ॥
 ଯଦି ସାଧାରଣେ ତସୁ ବାକ୍ୟ ନିର୍ଠ ହୟ ।
 ସସାଧନା ଭକ୍ତି ତାତୋ କହିବା ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୧୨୧ ॥
 ଏହି ବୁଲି ଗୈଲା ପ୍ରଭୁ ଭକତ ବଂସଳ ।
 କହିବୋ ଡୋମାତ ଭକ୍ତି ଯୋଗକ ସକଳ ॥
 ଏକେମାତ୍ର ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତି ମହାତ୍ମମଞ୍ଜଳ ।
 ପ୍ରୀତି ବୁଲି କହେ ଯାକ ଭକତ ସକଳ ॥ ୧୨୨ ॥
 ନିର୍ଗୁଣ ଅଥଗୁ ଷିଟୋ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ତମ ।
 ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୂପ ଯାବ ନାହିକେ ଉପାମ ॥
 କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ କର୍ମ୍ୟ ଲୀଳା ଡେଦେ ଭିନ୍ନ ହୟ ।
 ନାମତ ନିର୍ଗୁଣା ଭାଗବତୀ ପ୍ରେମମୟ ॥ ୧୨୩ ॥
 ତିନିଓ ଶୁଣକ ଶୁନା ସାଧନେ ଯୁଗୁତ ।
 ଜ୍ଞାନମୟ ନିର୍ଗୁଣାକ ଶୁନିଯୋ ପ୍ରସ୍ତୁତ ॥
 ସର୍ବବି ଅସ୍ତର୍ଯ୍ୟାମି ଯେ ଅଥଗୁ ମନୋଗତି ।
 ମୋକ୍ଷତୋ ଅଧିକ ଏହି ନିର୍ଗୁଣା ଭକତି ॥ ୧୨୪ ॥
 ସକଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଚୟ ଜ୍ଞାନ କର୍ମ୍ୟମୟ ।
 ସ୍ବାଭାବିକ ରୂପେ ଯଦି ବିଷ୍ଣୁତ ବମୟ ॥
 ଭାଗବତୀ ଭକ୍ତି ଆକେ ବୁଲି କର୍ମ୍ୟମୟ ।
 ପରମ ପବିତ୍ର ମୁକ୍ତି ଶୁଦ୍ଧକୋ ଠେଣୟ ॥ ୧୨୫ ॥
 ସତ୍ସଂସ୍କୃତ ହରିଲୀଳା ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନେ ।
 ଉପଜୟ ଯାତ ମହା ପ୍ରେମ ଅନୁକ୍ଷେପେ ॥

প্রেমময় ভক্তি ইটো সাধুৰ সন্মত ।
 সৰ্ব্বদা উত্তম আৰু কি কৈবো মহত্ব ॥ ১২৬ ॥
 ই সব ভক্তিৰ শূনা সাধন সম্প্ৰতি ।
 যাৰ আশ্ৰয়ত হোৱে কৃষ্ণত ভকতি ॥
 অনুৰূপে স্বধৰ্ম্মে অৰ্পিব ঈশ্বৰত ।
 হিংসাশূন্য পূজা কৰিবেক প্ৰতিমাত ॥ ১২৭ ॥
 শ্ৰৱণ দৰ্শন স্পৰ্শ স্তুতি নমস্কাৰ ।
 বিষয়ত বিৰকতি গুৰুসেৱা সাৰ ॥
 নিবৃত্তি শাস্ত্ৰত শ্ৰদ্ধা প্ৰীতি উত্তমত ।
 সমানত মিত্ৰ ভাব দয়া দুখিতত ॥ ১২৮ ॥
 হৰিৰ মূৰ্ত্তিৰ ধ্যান শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন ।
 সমস্তে ভূততে হৰি দৃষ্টি অনুক্ষণ ॥
 নিগুণা ভকতি হোৱে এহিসে সাধনে ।
 যাক পায়া মোক্ষকো নমানে ভক্তজনে ॥ ১২৯ ॥
 শূনা আৰু ভাগৱতী ভক্তিৰ সাধন ।
 যাক যত্ন কৰিবাক লাগে অনুক্ষণ ॥
 গুৰু উপদেশ লৈয়া ভকত সহিতে ।
 সৰ্বব্ৰহ্মিয় হৰিপদ সেবাবে সততে ॥ ১৩০ ॥
 বচনে লৈবেক নাম কৰ্ণৰ শ্ৰৱণ ।
 হস্তে গোবিন্দৰ গৃহ প্ৰতিমা সেৱন ॥
 জিহ্বায়ে লৈবেক হৰি নৈবেদ্য দ্ৰব্যক ।
 নাসায়ে লৈবেক হৰি নিৰ্ম্মাণ্য গন্ধক ॥ ১৩১ ॥

হৰিৰ নিৰ্ম্মাণ্যচয় শিৰে ধৰিবেক ।
 সাদৰে চক্ষুৰে ভকতক চাহিবেক ॥
 মনে ৰূপ চিন্তিব অৰ্ঘ্যে নমস্কাৰ ।
 ঈশ্বৰৰ অৰ্থে ধন আনিব সম্ভাৰ ॥ ১৩২ ॥
 এতেক সাধনে য়েবে সবে ইন্দ্ৰিয়ৰ ।
 স্বাভাৱিক ৰতি য়েবে ভৈল গোবিন্দৰ ॥
 আকে বুলি ভাগৱতী ভক্তি সুশোভন ।
 যাক পায়া ভক্তে মুকুতিতো নেদে মন ॥ ১৩৩ ॥
 এবে প্ৰেম ভকতিৰ শুনিয়ে কাৰণ ।
 বিশ্বাস কৰিয়া থিৰ কৰি বুদ্ধি মন ॥
 একান্ত ভক্তকে গুৰু মানিব প্ৰথমে ।
 তান উপদেশে লৈব সংসঙ্গ যতনে ॥ ১৩৪ ॥
 গোবিন্দৰ চাৰিবিধ নীলা শুনিয়েক ।
 কীৰ্ত্তনো কৰিবে তাক তাকে স্মৰিয়েক ॥
 শ্ৰৱণ-কীৰ্ত্তন-পৰ যিসৰ হোৱয় ।
 তাসম্বাৰ প্ৰশংসা কৰিব সততয় ॥ ১৩৫ ॥
 শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন প্ৰশংসাক স্মৰণক ।
 যদি কোনোজনে নপাৰয় কৰিবাক ॥
 নাম আৰুভিত্তি সৰ্বদায় প্ৰবৰ্ত্তিব ।
 নামৰ প্ৰসাদে সবে আপুনি সিদ্ধিব ॥ ১৩৬ ॥
 সৰ্বদায়ে মহন্তত কৰিবেক প্ৰীতি ।
 ভেবেসে হৈবেক কৃষ্ণ দেৱত ভকতি ॥

এহি প্রেমময় ভক্তি ভকতে লভিয়া ।
 সংসার তেজিয়া থাকে আনন্দে মজিয়া ॥ ১৩৭ ॥
 পারে ভক্তে কৃষ্ণ-রূপ-শীল-গুণ-ক্রিয়া ।
 ভক্তি-সুখবিনে ভক্তে কতো নেদে হিয়া ॥
 যদি সিটো করে আন ভক্তির সাধন ।
 নাহি তাত দোষ যাতো হরিব সেৱন ॥ ১৩৮ ॥
 কিন্তু যি ভক্তিত নিষ্ঠা তাকেসে পারয় ।
 ফলতে সে ভেদ সাধনত ভেদ নয় ॥
 পৃথকে কহিলোঁ ভক্তি যোগর সাধন ।
 নিকাম যে ফলরূপ ছয়ো সুশোভন ॥ ১৩৯ ॥
 সকাম সগুণ ভক্তি হোরয় বিস্তর ।
 আউর কিবা কহিবো পুছিও মুনিবর ॥
 নাৰদ বদতি দেৱ-দেৱ মহেশ্বর ।
 ভক্তির যতেক বিধি কৈলা নিরন্তর ॥ ১৪০ ॥
 কিমত নিষেধ কয়ো কিমত স্তম্ভন ।
 হানির বৃদ্ধির আৰ কহিয়ো কাৰণ ॥
 সৰ্ব সাধনতে মুখ্য কোন বা সাধন ।
 শুনিবাক শ্রদ্ধা মোর কৰিয়ো বৰ্ণন ॥ ১৪১ ॥
 পশুপতি বদতি শুনিযো মুনিবর ।
 সকলে প্রশ্নর মই দিবোঁহেঁ উত্তর ॥
 কহিছেঁ যতেক সবে ভক্তির সাধনে ।
 তাত বিনে সমস্তে নিষেধ মানা মনে ॥ ১৪২ ॥

দেহ নিৰ্ববাহৰ বিনে যতেক বিষয় ।
 কৰিলে ভক্তিক স্তম্ভ কৰাৰে নিশ্চয় ॥
 সংক্ষেপে কহিলোঁ মই নিষেধ তোমাত ।
 ভক্তি-বিনাশক দোষ শুনিও সাম্প্ৰত ॥ ১৪৩ ॥
 নিগুৰ্ণা ভক্তিৰ নাশ প্ৰাণী হিংসা কৈলে ।
 ভাগৱতী নাশ হোৱে অহঙ্কাৰ ভৈলে ॥
 প্ৰেমময় নাশ হোৱে সন্তৰ দ্বেষত ।
 নিজ গুৰু অনাদৰে সবে ভক্তি হত ॥ ১৪৪ ॥
 আৰু মিবা দ্বেষ কৰে আপোন গুৰুক ।
 ভক্তি কৰন্তোয়ো সিটো যাইবে নৰক ॥
 দোষ দৃষ্টি কৰিলে আপুনি দোষী হয় ।
 সেহি সেহি দোষৰ যে ফলক পায় ॥ ১৪৫ ॥
 মনুষ্য বুদ্ধিক যিটো গুৰুত কৰয় ।
 কুঞ্জৰ স্নানৰ মতে সবে ব্যৰ্থ হয় ॥
 সৰ্ব সাধনতে শ্ৰেষ্ঠ গুৰু সেৱা জানা ।
 তেবে মাধৱত ভক্তি হুইবে মনে মানা ॥ ১৪৬ ॥
 যিটো মহাজনে গুৰু বাক্যক কৰয় ।
 ইহাকেসে গুৰু সেৱা বুলিয় নিশ্চয় ॥
 নিগুৰ্ণা ভকতে কৰিবেক ভূত দায়া ।
 ভাগৱতী ভকতৰ নিষ্ঠা মন কায়া ॥ ১৪৭ ॥
 প্ৰেমময়ী ভকতৰ প্ৰীতি বৈষ্ণৱত ।
 হৰিৰ যশস্তা শুনিবেক অবিৰত ॥

তিনিবিধ মুখ্য এহি সাধন ভক্তিৰ ।
 আৰ মুখ্য অৰ্থ কহৌ শূনা মহাধীৰ ॥ ১৪৮ ॥
 সৰ্ববমূল কৃষ্ণ পাদপদ্মত শৰণ ।
 যাত মহা ভকতি শ্ৰবয় সৰ্ববক্ষণ ॥
 যেন এৰা ঘটৰ যে বহি যাই জল ।
 শৰণ বিনাই ভক্তি তেহুয় বিফল ॥ ১৪৯ ॥
 নাৰদ বদতি শ্ৰীভু শূনা গঙ্গাধৰ ।
 কৃষ্ণ পাদ শৰণক কহিয়ো সত্বৰ ॥
 যাত বিনে ভকতি কৰিও পাৰে শ্ৰম ।
 কিমত শৰণ তাক কৰা নিৰূপণ ॥ ১৫০ ॥
 শুনিয়োক সৰ্ববজনে কৰি এক মন ।
 লভি মাছা নৰতনু অতি অঘটন ॥
 দেৱৰো দুৰ্লভ আক জানিবা সাক্ষাত ।
 ভাগ্যেসে লভিলা আসি কৃষ্ণৰ কৃপাত ॥ ১৫১ ॥
 মহাপুৰুষাৰ্থ ইটো সাধনৰ কায় ।
 কিন্তু ক্ষণ ধ্বংস ইটো নৰহে সদায় ॥
 হেন সময়ত আত্ম কাৰ্য্য সাধিয়োক ।
 সন্তত বিশ্বাসে কৃষ্ণ কথা শুনিয়োক ॥ ১৫২ ॥
 মোৰ বাক্য বুলি উপহাস নকৰিবা ।
 শাস্ত্ৰত আছয় জানি কথাক মানিবা ॥
 মনে অনুভাবি আকে কৰি আছৌ সাৰ ।
 শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন বিনে নেদোখৌ নিস্তাৰ ॥ ১৫৩ ॥

মোহোর ভারসা এহিমনেসে জানিবা ।
 কুপাময় কৃষ্ণে জানি আকে মোক দিবা ॥
 মই মহা বিষয়ী ভক্তির নোহো পাত্র ।
 কেবলে নামক সাৰ কৰি আছেঁ মাত্র ॥ ১৫৪ ॥
 মোৰ মুখে নছাৰোক বামকৃষ্ণ নাম ।
 ভাগৱত মিশ্ৰে কহে বোলা বাম বাম ॥

—o—

ছবি ।

শিৱ নিগদতি ঋষি   শূনা কহো বিমৰিষি
 কৃষ্ণ পদ শৰণৰ কথা ।
 কায় বাক্য মনে য়েৱে   কৃষ্ণত সাক্ষাত ভৈল
 পৰনিষ্ঠা আছয় সৰ্ববথা ॥ ১৫৫ ॥
 শৰণ বুলিয়া আকে   জানিবাহা দেৱ ঋষি
 কিন্তু এহি তিনি বিধ হয় ।
 প্ৰথম * মধ্যম শ্ৰেষ্ঠ   ক্ৰমে এহি তিনি বিধ
 শূনা কহো তিনিৰো নিৰ্ণয় ॥
 ধৰ্ম্ম তীৰ্থ দেৱতাত   পাপ-দুখ ভয়াদিত
 যিমত বন্ধক ভাৱ হয় ।

* পাঠান্তৰ—‘অধম’ ।

সেহি মত বুদ্ধি য়েবে কৃষ্ণ দেবতাত ভৈল
ইহাকেসে প্রথম বোলয় ॥ ১৫৬ ॥

ভাৰ্য্যা পুত্র মিত্র ধন গৃহ গো আদিত যিবা
মমতা আশ্রয় কৰিছয় ।

মমতা আশ্রয় সেই কৃষ্ণত ঘটিল য়েবে
ইহাকেসে মধ্যম বোলয় ॥

দেহাদিত যেন মত আত্মা মানি অভেদত
আতি প্রেম কৰিয়া থাকয় ।

ইটো সৰ্ব্ব ভাৱ য়েবে কৃষ্ণ চৰণত ভৈল
আকে শ্ৰেষ্ঠ বুলিয় নিশ্চয় ॥ ১৫৭ ॥

ঈশ্বৰ একান্ত ভক্ত কৃষ্ণ নাম ধৰ্ম্ম বিনে
আনত আশ্রয় নকৰয় ।

একশৰণীয়া ভক্ত হৃদয়ে কৃষ্ণক ধৰি
জগত পবিত্রকাৰী হয় ॥

এতেকে ভক্তিত বিনে কৃপাময় নাৰায়ণে
দেহকো নমানে প্রিয় কৰি ।

কি কহিবোঁ নাদৰিবা আন সম্পত্তিক এবে
যিহেতু পৰম আত্মা হৰি ॥ ১৫৮ ॥

নাৰদ বদতি প্রভু পুনু পুছোঁ কহিয়োক
ভকতৰ লক্ষণ সাক্ষাত ।

যিবা ভকতত প্রীতি যেনমতে কৰিবোঁহোঁ
ইয়ো কথা কহিয়ো আমাত ॥

ଶକ୍ତର ବଦନ୍ତି ମୁନି   ଉକ୍ତର ଲକ୍ଷଣ ଜାନା
 ମନୁଷ୍ୟେ ଜ୍ଞାନିତେ ନପାବୟ ।
 ବୈଷ୍ଣବେସେ ମାତ୍ର ଜାନେ   ସେହେନ ସର୍ପର ପାର
 ସର୍ପେ ମାତ୍ର କେବଳ ଦେଖଇ ॥ ୧୫୯ ॥
 ତଥାପିତୋ ସାରରୂପେ   ଲକ୍ଷଣ ତୋମାତ କହୈ
 ଯାତୋ ତୁମି କୃଷ୍ଣର ଭକତ ।
 ଶାନ୍ତଚିତ୍ତ ଅହଙ୍କାର   ମମକାର ବିରହିତ
 ଶାନ୍ତ ଅନୁବର୍ତ୍ତୟ ସତତ ॥
 ବାଗ ଆଦି ନାହି ଯାତ   ସବାବୋ ସୁହୃଦ ମାତ୍ର
 ହିଂସକକୋ ହିଂସା ନକରଇ ।
 ଏତେକ ଲକ୍ଷଣ ଯାତ   ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଭକତ ଧ୍ୟାତ
 ବୁଝିବା ନାବୁଦ ମହାଶୟ ॥ ୧୬୦ ॥
 ହରି ସେବା ବିନେ କିଛି   ନମାନେ ଆପୋନ ପ୍ରିୟ
 ବାସୁଦେବ-ପର ଦେହେନ୍ଦ୍ରିୟ ।
 ବାଗ-ଦେଷ ମାନାମାନ   ବିରହିତ ତୁଷ୍ଟ ମନ
 ଭାଗବତୀ ଭକ୍ତି ବୁଲିଚୟ ॥
 ସନ୍ତୁତ ପୀବିତି ଯାର   ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ ନିର୍ଠ
 ଅସନ୍ତର ସଞ୍ଜ ପରିହାର ।
 ସନ୍ତର ବଚନ କରେ   କୃଷ୍ଣ ଯଶେ ମନ ମଞ୍ଜେ
 ସପ୍ରେମ ଭକତ ନାମ ଆର ॥ ୧୬୧ ॥
 ଉକ୍ତର ଲକ୍ଷଣ ଏହି   ସାମାନ୍ତ ସେ ନିକ୍ଷିପିଲେ ।
 ବିଶେଷ ପ୍ରକାରେ କହୈ ମୁନି ।

সাম্য মৈত্রী লক্ষণক উত্তম মধ্যম হেন

তিনি বিধ কহেঁ ভিনি ভিনি ॥

সর্ববাত্মা হরিক জানি সমস্ততে প্রীতি কৰে

দেবাসূয়া কৃপা নকৰয় ।

নিগুণা ভকত জানা উত্তম ইহাকে বুলি

মধ্যমৰ শুনিয়ে নিৰ্ণয় ॥ ১৬২ ॥

সর্ববাত্মা হরিক জানি তারতম্যে প্রীতি কৰে

উত্তম মধ্যম সামান্যত ।

ইহাকে মধ্যম বুলি ; প্রাকৃত যিজন সিটো

প্রতিমাত কেবলে নিবত ॥

সর্ববাত্মা বিমুত্ত প্রীতি কৰিবাক নপাৰয়

কিন্তু প্রাণীবধ ত্যাগ কৰে ।

ইহাকে প্রাকৃত্য বুলি, নিগুণাৰ তিনি বিধ

কৈলেঁ। শুনা আত অনন্তৰে ॥ ১৬৩ ॥

যাৰ সবে ইন্দ্রিয়গণে স্বভাৱে বিমুত্ত ৰমে

ভাগৱতী এহিসে উত্তম ।

যাহাৰ ইন্দ্রিয়গণ যত্নেৰে বিমুত্ত প্রীতি

কৰে সিটো জানিবা মধ্যম ॥

যাহাৰ ইন্দ্রিয় মাত্র কৃষ্ণক কৰয় সেৱা

কিন্তু সিটো প্রীতি বিবহিত ।

ইহাক প্রাকৃত্য বুলি জানা মুনিবৰ সিটো

কিন্তু কালে হুইবেক বৰ্দ্ধিত ॥ ১৬৪ ॥

ହରିବ ଯଶସ୍ତାପ୍ୟ ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ ଯିଟୋ
ପ୍ରିତିଭାରେ ସଦାয়ে କରଇ ।

ଇଟୋ ମହାଭାଗବତ ଉତ୍ତମ ସପ୍ରେମ ଜ୍ଞାନା
ଜଗତକେ ପବିତ୍ର କରଇ ॥

ଶ୍ରବଣ-କୀର୍ତ୍ତନ ଯିଟୋ ଅତି ପ୍ରିତି ଭାରେ କରେ
ଦିନେ ଦୁଇ ପ୍ରହର ସମାନ ।

କିନ୍ତୁ ମହନ୍ତତ ମାତ୍ର ପ୍ରିତି କରି ଥାକିବେକ
ମଧ୍ୟମ ବୁଲିବି ସର୍ବବିଧାନ ॥ ୧୬୫ ॥

ଦିନେ ପ୍ରହରବେକ ମନେ ଯିଟୋ ଜନେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଭାରେ
ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ କରି ଥାକେ ।

କିନ୍ତୁ ମହନ୍ତକ ଯିଟୋ ବିଦେଷକ ନକରିବ
ପ୍ରାକୃତ୍ୟ ଭକତ ବୁଲି ଆକେ ॥

ଯଦି ଆନ ଭକତତ ଆନର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖା
ତଥାପିତୋ ଜିଜ୍ଞାସିୟା ଚାହିବା ।

ତାହାର ନିର୍ଥାକ ଚାହି ବୁଝି ତାର ଅତିପ୍ରାୟ
ଜାନି ତାତ ପୀରିତି କରିବା ॥ ୧୬୬ ॥

ଯିବା ଭକ୍ତେ ଯି ଭକ୍ତିତ ନିର୍ଥାକାର୍ଥା କରି ଥାକେ
ବୁଝିସି କରିବା ସନ୍ତାପଣ ।

ତାହାର ଭକ୍ତିକ ଯେବେ ଭାଲ ବୁଲି ପ୍ରଶଂସିଲେ
ତେବେ ତାର ପ୍ରିତିର କାରଣ ॥

ତଥାପି ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଯିବା ଯିବା ଭାଗବତୀ ଭକ୍ତ
ଇଟୋ ପ୍ରିତି କରଣ ଦୁଃସର ।

ଶ୍ରବଣ କୀର୍ତ୍ତନ ପର ଯାବା ସବ ନିରନ୍ତର
ତାତ ପ୍ରିତି କରା ମୁନିବର ॥ ୧୬୭ ॥

দুলাড়ি ।

এহিমাণে মই কহিলোঁ পৃথকে
ভক্তৰ যেন লক্ষণ ।
যি মতে তাৰাৰ পীৰিতি হৈবেক
লোকৰ মুক্তি কাৰণ ॥
সাধনে সহিতে ভক্তি ভেদচয়
কৰিলোঁহোঁ নিৰূপণ ।
সকলো বৰ্ণৰ সবে আশ্রমৰ
দুখ-শোক নিবাৰণ ॥ ১৬৮ ॥
সৰ্বকালে হয় সৰ্ব সিদ্ধ্যুদয়
চাৰি যুগে অভিমত ।
যাত ভগৱন্ত সন্তোষ হোৱন্ত
কহিলোঁ মই তোমাত ॥
সাত্বত তত্ত্বৰ চতুৰ্থ পটল
এহিমাণে সমাপতি ।
শুনা সৰ্বজন কৰি থিৰ মন
যাৰ বৈকুণ্ঠত মতি ॥ ১৬৯ ॥
সংক্ষেপ পদত দোষ নধৰিবা
মই পুন্ম অল্লজন ।
কিছু কিছু মাত্ৰ উদ্দেশ্য কৰিলোঁ
বাহুল্যত নেদি মন ॥

বক্তা যাতে শির   শুনস্তা নাৰদ
 এতেকে শাস্ত্র গহন ।
 আৰ সবে অর্থ   মই কেনে পাইবোঁ
 বুজিবাহা শিষ্টজন ॥ ১৭০ ॥
 তথাপি শৰণ   ভক্তিৰ মহিমা
 শূনি মোৰ শ্রদ্ধা ভৈল ।
 কৃষ্ণ শৰণৰ   শূনা যেন মত
 মহিমা শাস্ত্রত কৈল ॥
 সকলে আচাৰ   বহিত পামৰ
 মহা শঠ বুদ্ধি হয় ।
 জগত বঞ্চক   দস্তী অহঙ্কাৰী
 অপেয় যিটো পিয়য় ॥ ১৭১ ॥
 হিংসুক পিশুন   পাপী অন্ত্যজাতি
 নিষ্ঠুর ক্রুর যিজন ।
 ভাৰ্য্যা পুত্রধন   দেহ ইন্দ্রিয়ত
 আসকত সৰ্ববিক্ষণ ॥
 এহু সৰ্ববাধমো   যদি কৃষ্ণপদে
 লৈলেক এক শৰণ ।
 তত কাল মাত্র   সিয়ো শুদ্ধ হয়
 কহিলেঁ দৃঢ় বচন ॥ ১৭২ ॥
 এতেকে কৃষ্ণৰ   অভয় চৰণে
 শৰণ লৈলোঁ সাদৰি ।

পঞ্চম পটল ।

পদ ।

নাৰদ বদতি প্রভু দেৱ মহেশ্বৰ ।
ভক্তিৰ লক্ষণ মোত কহিলা সুন্দৰ ॥ ১৭৫ ॥
এবে কহিয়োক যিবা যুগে দেৱ হৰি ।
যিমত ৰূপক ধৰা লোক ৰক্ষা কৰি ॥
কোন যুগে কোন মত পূজাৰ লক্ষণ ।
কোন ধৰ্ম্ম কত নামে সেৱে নাৰায়ণ ॥ ১৭৬ ॥
যিমত সাধনে মোক্ষ সাধয় সম্প্ৰতি ।
ইসব কথাক কয়ো পাৰ্ব্বতীৰ পতি ॥
মহেশ্বৰ বদতি শুনিয়ে মুনিবৰ ।
সত্যযুগে প্রজাসব শুদ্ধ ধৰ্ম্মপৰ ॥ ১৭৭ ॥
ৰাগ-লোভ বিবৰ্জিত স্তাৱত শাস্ত্ৰ ।
সমদৃষ্টি মল শূন্য সবে সত্যব্ৰহ্ম ॥
তেসম্বে কেৱলে কৰে কেশৱক ধ্যান ।
ধ্যানেসে কেৱল ধৰ্ম্ম যুগৰ বিধান ॥ ১৭৮ ॥
সেহি ধ্যান তিনি বিধ দশনাম যুত ।
নিৰালম্ব সাৱলম্ব পৰম অদ্ভুত ॥
অন্তৰ্য্যামী ধাৰণা অপৰ বিধ কয় ।
তিনি বিধ ধ্যান নাম কহিলে নিশ্চয় ॥ ১৭৯ ॥
নিৰালম্ব ধ্যান আবে শুনিয়ে প্ৰথমে ।
ছয়বিধ অঙ্গ যাত কৰিবেক ক্ৰমে ॥

প্ৰথমৰ দুই অঙ্গ যম যে নিয়ম ।
 বাঢ় বাঢ় গোটা দুইৰো বুজিবা উত্তম ॥ ১৮০ ॥
 যম বুলি অহিংসা যে ব্ৰহ্মচৰ্য্য ব্ৰত ।
 ক্ষমা লজ্জা দয়া মৌন স্থিৰ স্বধৰ্ম্মত ॥
 অসংশয় * অসঙ্গ অভয় যে অস্তেয় ।
 বিশ্বাস যে সত্য সমে যমৰ নিগ্ধৰ্য ॥ ১৮১ ॥
 দেহ শৌচ মন শৌচ জপ তপ ব্ৰত ।
 হোম শ্রাদ্ধ অতিথি শুশ্ৰূষা ভাল মত ॥
 তীৰ্থ সেৱা গুৰুসেৱা আত্মাৰ সন্তোষ ।
 পৰ উপকাৰ সমে নিয়ম দ্বাদশ ॥ ১৮২ ॥
 ধ্যানৰ তৃতীয় অংশ শুনিয়ে আসন ।
 জামু জজ্জা মণ্যে থৈব আপন চৰণ ॥
 কোলাত থৈবেক নিয়া হস্ত দুই থান ।
 ইহাকে বুলিয় স্থান আসন উত্তম ॥ ১৮৩ ॥
 ধ্যানৰ চতুৰ্থ অঙ্গ নামে প্ৰাণায়ম ।
 বেচক কুস্তক আৰু পূৰক যে নাম ॥
 ধ্যানৰ পঞ্চম অঙ্গ নামে প্ৰত্যাহাৰ ।
 আনিয়া বিষয় হস্তে ইন্দ্ৰিয় দুৰ্ব্বাৰ ॥ ১৮৪ ॥
 সংযম কৰিয়া মন থৈব হৃদয়ত ।
 ষষ্ঠ অঙ্গ শ্বেদ্য আবে শুনা ভাল মত ॥
 প্ৰাণে সমে মন থিৰ কৰি যোগীজনে ।
 নাসিকাৰ অগ্ৰে চাই থাকিব যতনে ॥ ১৮৫ ॥

তেজোময় ব্রহ্মরূপ লক্ষ্য কৰিবেক ।
 প্রকাশ নকৰে য়ারে তাৰে চিন্তিবেক ॥
 এহি মতে প্ৰতিদিনে কৰন্তে অভ্যাস ।
 বিস্তৰ কালেসে পাবৰে ব্ৰহ্মৰ প্ৰকাশ ॥ ১৮৬ ॥
 সারলক্ষ্য ধ্যান আবে শুনা মুনিবৰ ।
 পূৰ্ববৰত বিধিযুক্ত হইব নিবস্তৰ ॥
 হৃদিপদ্ম মাজে শুদ্ধ সত্যৰূপ হৰি ।
 চতুৰ্ভুজ রূপক চিন্তিব যত্ন কৰি ॥ ১৮৭ ॥
 স্ফটিক সঙ্কশ শূন্য তনু কৰে কান্তি ।
 জটাহৰ অৰ্জিন বন্ধল শোভে আতি ।
 যজ্ঞ-সূত্র দণ্ড কমণ্ডলু অক্ষমালা ।
 মুখপদ্ম নাসিকা কপোল শোভে ভালা ॥ ১৮৮ ॥
 অলকা দশন কম্বুকণ্ঠ বক্ষস্থল ।
 সুন্দৰ উদর যেন অশ্বখৰ দল ॥
 নিম্ন নাভি চাকু উৰু জানু জজ্বা পাৰ ।
 সুন্দৰ আঙ্গুলী নখ চন্দ্রৰ প্ৰভাৰ ॥ ১৮৯ ॥
 মনে মনোহৰ রূপ চিন্তন্তে সতত ।
 আনন্দ স্বৰূপ সুখ হোৱয় বেকত ॥
 আতো শীঘ্ৰে সিদ্ধি অন্তৰ্য্যামী ধাৰণাত ।
 শুনা সারধানে মুনি কহিবোঁ তোমাত ॥ ১৯০ ॥
 চৰাচৰ বিশ্ব ইটো নাৰায়ণময় ।
 কায়বাক্য মনে হেন কৰিব নিশ্চয় ॥

উত্তমক ভক্তি ভাবে মানিব সদাই ।
 সমানক মানিবেক মিত্র যেন ভাই ॥ ১৯১ ॥
 অধমক দায়া ক্ষমা উপেক্ষা শত্রুক ।
 দ্বেষহীন হুয়া মান্য কৰিব জন্তুক ॥
 সকলতে সমদৃষ্টি পর্যাশ্রিত ভাবিব ।
 অল্পকালে পরম আনন্দরূপ পাইব ॥ ১৯২ ॥
 ত্রেতা যুগে প্রাণী সব যাপ্য হোম-পৰ ।
 সুবিনীত সুখী মহা গৃহস্থ সুন্দর ॥
 গোবিন্দর যজ্ঞে সি কালত মোক্ষ সাধে ।
 সেই সে পরম ধর্ম একোরে নবাধে ॥ ১৯৩ ॥
 সি কালত যজ্ঞ মূর্তি রক্তবর্ণ হরি ।
 নিত্য নৈমিত্তিক যজ্ঞে যজ্ঞে ভক্তি করি ॥
 আঠ নাম যুক্ত বেদ বিধানে যজয় ।
 এহি মতে সিকালও মুকুতি সাধয় ॥ ১৯৪ ॥
 দ্বাপর যুগর লোক সবে হুষ্টি পুষ্ট ।
 ভোগে আসক্ত সুখ দুখত সন্তুষ্ট ॥
 সি বেলা কৃষ্ণর সেবা মোক্ষর সাধন ।
 অঙ্গ আৰু উপাঙ্গ যে দ্বিবিধ পূজন ॥ ১৯৫ ॥
 পূজাসে পরম ধর্ম দ্বাপর যুগর ।
 মহারাজ বিভূতিয়ে পূজে নিবস্তর ॥
 সিকালত পীত বর্ণ মূৰ্তি সুন্দর ।
 বেদ মন্ত্র বাঢ় নামে মুক্তি সাধে নর ॥ ১৯৬ ॥

কলিযুগে অল্প ভাগ্য আলস্যোয়া জন ।
 অতি ক্ষুদ্র আয়ু * শিগ্গোদৰ পৰায়ণ ॥
 মহাদীন মলিন কলিৰ যত জন ।
 তাসম্বাৰ একবিধ মুক্তিৰ সাধন ॥ ১৯৭ ॥
 সৰ্ব পাপ নাশে সৰ্ব সুখৰ কাৰণ ।
 কেৱলে কৃষ্ণৰ মাত্ৰ নামৰ কীৰ্ত্তন ॥
 যাতে কলিযুগে কৃষ্ণ পুৰুষ উত্তম ।
 অৱতৰি যশ বিস্তাৰিলা নিৰুপম ॥ ১৯৮ ॥
 ধ্যান যজ্ঞ পূজা আদি সমস্তে সংহৰি ।
 যশস্তাক থাপি গৈলা বৈকুণ্ঠ নগৰী ॥
 এতেকে কলিত দেৱ দৈৱকী নন্দন ।
 ইন্দ্রনীল সম শ্যাম তমু নিৰুপম ॥ ১৯৯ ॥
 চাৰি যুগ মাজে জানা কলি শ্ৰেষ্ঠতৰ ।
 যিহেতু ইহা ত ভক্ত হইবৈক নিস্তৰ ॥
 এতেকে সত্যাদি যুগে যত লোকচয় ।
 কলিত জন্মিতে বাঞ্ছা সতত কৰয় ॥ ২০০ ॥
 ধ্যান যজ্ঞ পূজা যজনৰ যত ফল ।
 কলিত কীৰ্ত্তনে আবে পাৱয় সকল ॥
 নাহি দেশ কালৰ নিয়ম কীৰ্ত্তনত ।
 এতেকে পৰম ধৰ্ম্ম কীৰ্ত্তন কলিত ॥ ২০১ ॥
 এহি হেতু কলিক প্ৰশংসে শিৰ্ষ্ট জনে ।
 কীৰ্ত্তন মাত্ৰত মোক্ষ পাৱে অযতনে ॥

* পাঠান্তৰ—মহা দুঃখী ক্ষুদ্র

সত্যাদি লোকত থাকি ঘিৰা লোকচয় ।
 নিজ ধৰ্ম্মে থাকিয়া মুকুতি নপারয় ॥ ২০২ ॥
 তেমন্থো কলিত আসি কীৰ্ত্তন মাত্ৰকে ।
 সংসাৰ তাৰিয়া যায় বৈকুণ্ঠ লোককে ॥
 কলি দোষ-সাগৰত মহাপুণ আছে ।
 নামৰ কীৰ্ত্তনে চতুৰ্বৰ্গ পাৰে পাছে ॥ ২০৩ ॥
 সত্যাদি যুগত যত আছয় সাধন ।
 তাকে সাধ্য কৰি দেই নামৰ কীৰ্ত্তন ॥
 এতেকে কলিত কৃষ্ণ নামৰ কীৰ্ত্তন ।
 ভকতি নিস্তাৰ সাধ্য সেহিসে সাধন ॥ ২০৪ ॥
 যেই সেই মতে সদা কীৰ্ত্তন কৰিলে ।
 পাপ ছাৰি মুকুতিক পাৰে অবিকলে ॥
 শ্ৰদ্ধাভাৱে যাৰাসবে কীৰ্ত্তন কৰয় ।
 কি কহিবোঁ সি সি জন কৃতার্থ হোৱয় ॥ ২০৫ ॥
 সদা নাম পৰায়ণ যি সব কলিত ।
 মহা ভাগৱত তাকে বুলিয় নিশ্চিত ॥
 এতেকে সে সৰ্ববভাৱে তুমি মুনিবৰ ।
 শ্ৰীকৃষ্ণৰ কীৰ্ত্তন কৰিয়ো নিবস্তৰ ॥ ২০৬ ॥
 অতি শ্ৰদ্ধা ভাৱে চিত্ত কৰি সাৱধানে ।
 এহি মোৰ মহাফল বুলিয়া যতনে ॥
 কি কহিবোঁ নামৰ মহিমা মুনিবৰ ।
 এহি বুলি মৌন ভৈলা দায়ালু শঙ্কৰ ॥ ২০৭ ॥
 সাত্ত্বত তত্ত্বৰ ইটো পঞ্চম পটল ।
 শুনা সভাসদ সবে তেজিয়া বিকল ॥

ষষ্ঠ পটল

নাৰদ বদতি দেৱ-দেৱ মহেশ্বৰ ।
কৃষ্ণ কথা তযু মুখে শুনিলোঁ। সুন্দৰ ॥ ২০৮ ॥
হৰি নাম কীৰ্তনে সমস্তে পাপ হৰে ।
মহামুখ ভকতিক সাধে সমস্তৰে ॥
কৰিলা আদেশ মোক কৰিতে কীৰ্তন ।
যিবা যিবা নাম সব গাইবোঁ। অনুক্ষণ ॥ ২০৯ ॥
যি সব সকলে নাম জানিবাক চাওঁ ।
কহিয়োক প্রভু মহা কোতুকক পাওঁ ॥
শিৱ নিগদতি মুনি শুনিয়ো সাক্ষাত ।
সকল নামক কোনে কহিতে শকত ॥ ২১০ ॥
ভূমি জল তেজ পৰমানু আছে যত ।
অনেক জনমে যিবা গণিতে শকত ॥
হৰিৰ নামক ততু নপাৰে গণিত ।
তথাপিতো মুখ্য কিছু কহিবোঁ তোমাত ॥ ২১১ ॥
বিষ্ণুৰ সহস্ৰ নাম আতি বিপৰীত ।
তাক পূৰ্বেই মই কহি আছে পাৰ্বতীত ॥
হুয়া সমাধিত স্থিত আছোঁ যি কালত ।
পুছিল পাৰ্বতী মোত হুয়া অৱনত ॥ ২১২ ॥
কাহাক চিন্তাহা নাথ কাৰ লৱা নাম ।
ভূমি বিনে কোন দেৱ আছে অনুপাম ॥

হেন শূনি বুলিলোঁহেঁ শূনিয়ো পার্বতী ।
 মোত পর ঈশ্বর আছয় লক্ষ্মীপতি ॥ ২১৩ ॥
 তান নাম সহস্রেক কৰোঁহেঁ কৌতন ।
 শূনিয়া পার্বতী পুছিলাহা বঙ্গ মন ॥
 সিবেলা দেবীত যিবা কহিলোঁ প্রত্যেক ।
 কহিবোঁ তোমাত সেহি নাম সহস্রেক ॥ ২১৪ ॥
 সজল জলদ সম শরীর প্রকাশে ।
 নিৰ্ম্মল সুন্দর যাত শোভে পীতবাসে ॥
 মুকুট কুণ্ডল হার প্রকাশে নূপুর ।
 বলয়া অঙ্গুষ্ঠী হারে প্রকাশে ঝড়িৰ ॥ ২১৫ ॥
 ব্রহ্মা লক্ষ্মী আদি দেবে সেরে যাব পার ।
 গোপ-গোপী মুনিগণো সেরে সৰ্বভার ॥
 হেন কৃষ্ণ চরণত কৰি নমস্কার ।
 তান নাম সহস্রেক কৰোঁহেঁ প্রচার ॥ ২১৬ ॥
 শ্রীকৃষ্ণ শ্রীপতি হরি মুকুন্দ মুরারি ।
 অনন্ত অচ্যুত বিভু প্রভু নিৰ্ব্বিকারী ॥
 দৈত্যারি কংসারী গোপনারী প্রিয়কারী ।
 ভক্ত দুখহারী গোবর্দ্ধন গিৰিধারী ॥ ২১৭ ॥
 শঙ্খচক্রগদাধারী পারিজাত হারী ।
 অঘারি বকারি ভকতর প্রিয়কারী ॥
 দীনজন দুখহারী পতিত নিস্তারি ।
 হিৰণ্যবিদারী নাড়ি-ধারী (?) ভয়ঙ্করী ॥ ২১৮ ॥

বেণুধাৰী হনুধাৰী পৰশুবিহাৰী ।
 ধনুধাৰী সৃষ্টিকাৰী জগতসংহাৰী ॥
 বৃন্দাবনবিহাৰী কালীৰ দৰ্পহাৰী ।
 বামাধৰধাৰী নিজ মহিমা বিস্তাৰি ॥ ২১৯ ॥
 বিধি মোহকাৰী শৌৰী কুবলয়মাৰী ।
 মল্লদৰ্পহাৰী বহুবিধ লীলাকাৰী ॥
 বিষ্ণু বিশ্বসেন দামোদৰ জনাৰ্দন ।
 বাসুদেৱ কেশৱ বৈকুণ্ঠ নাৰায়ণ ॥ ২২০ ॥
 হৰীকেশ মাধৱ গোবিন্দ পীতাম্বৰ ।
 দৈৱকী নন্দন ত্ৰিবিৰূপ পদ্মধৰ ॥
 ইত্যাদি সহস্ৰনাম কহিলা শঙ্কৰে ।
 সবে নিলিখিলোঁ পদ বাহুল্যক ডৰে ॥ * ২২১ ॥
 শঙ্কৰ বদতি শুনিলাহা মুনিবৰ ।
 অদ্ভুত সহস্ৰ নাম কহিলোঁ কৃষ্ণৰ ॥
 সৰ্বপাপ বিমোচন দুঃখ বিনাশন ।
 মনশুদ্ধ কাৰণ বিধিনি নিবাৰণ ॥ ২২২ ॥
 ভকতি বৰ্দ্ধন চতুৰ্বৰ্গৰ সাধন ।
 ত্ৰীসম্পাদন সৰ্বব বাঞ্ছিত পূৰণ ॥
 শ্ৰদ্ধাভক্তি ভাৱে যিটো পঢ়য় শুনয় ।
 সমস্তে বাঞ্ছিত সিটো অৱশ্যে পায় ॥ ২২৩ ॥

ব্রাহ্মণে পড়িয়া আতি পণ্ডিত হোৱয় ।
 ক্ষত্ৰিয়ে পড়িয়া সবে পৃথিবী লভয় ॥
 বৈশ্যে পঢ়ি অনায়াসে ধনিক হোৱয় ।
 শূদ্ৰ সবে পঢ়ি সিদ্ধি উত্তম পায় ॥ ২২৪ ॥
 যদি অস্ত্ৰানত প্রমাদত কোনো নৰে ।
 দ্বি অধিক ত্ৰিশ * অপৰাধক আচৰে ॥
 তথাপি তাহাৰ অপৰাধ সবে হৰে ।
 আকে শুদ্ধভাৱে পঢ়ি মুক্ত হব নৰে ॥ ২২৫ ॥
 শুনে ঘিবা স্মৰে ঘিবা শুনাৱে যিজনে ।
 নামৰ প্ৰসাদে মুক্ত হব তেতিক্ষণে ॥
 আতপৰে পুণ্য নাহি ইতিনি লোকত ।
 যাৰ এক কীৰ্ত্তনতে হোৱয় মুকুত ॥ ২২৬ ॥
 এতেকে শ্ৰদ্ধায়ে তুমি কৰিয়ো কীৰ্ত্তন ।
 সহস্ৰেক নাম কৃষ্ণ গ্ৰীতিৰ কাৰণ ॥
 নাৰদ বদতি ধন্য ধন্য ভৈলৌ আমি ।
 যাতে মোক অনুগ্ৰহ কৰিলাহা তুমি ॥ ২২৭ ॥
 তোমাৰ কৃপাৰ গুণ বৰ্ণাইতে নপাৰি ।
 কৃষ্ণৰ সহস্ৰ নাম কহিলা প্ৰচাৰি ॥
 আৰু আছে এক মোৰ মনৰ আশঙ্কা ।
 তাৰ পৰিচ্ছেদ মোক দিয়োক প্ৰত্যেক ॥ ২২৮ ॥

যদি মই আলাসত কোনো প্রমাদত ।
 সবে নাম পড়িবাক লুহিকো শকত ॥
 তেবে কি করিবোঁ দিয়ো উপদেশ ।
 স্নগম প্রকাৰে মোক কহিয়ো নিশেষ ॥ ২২৯ ॥
 নিগদতি শির সাধু সাধু তুমি মুনি ।
 পৰম সন্তোষ ভৈলোঁ তযু কথা শুনি ॥
 যদি সব নাম নিতে নোৱাৰা পড়িত ।
 তেবে কৃষ্ণ কৃষ্ণ নাম স্মৰিত নিত ॥ ২৩০ ॥
 এহি মতে হৈবে তযু সকল সম্পন্ন ।
 পৰম আনন্দ দিব্য চিত্তৰ প্রসন্ন ॥
 কি কহিবোঁ যিটো পূৰ্ণ নাম সহস্ৰেক ।
 কীৰ্তন কৰিলে শুদ্ধ হইবেক প্রত্যেক ॥ ২৩১ ॥
 যাৰ নাম কীৰ্তন মাত্ৰকে প্রাণীচয় ।
 সংসাৰ সাগৰে ঘোৰ অঘত্রে তৰয় ॥
 হেন কৃষ্ণ চৰণত পশিলোঁ শৰণ ।
 গোপাল স্বৰূপ যিটো জগত কাৰণ ॥ ২৩২ ॥
 সাত্ত্বত তন্ত্ৰৰ বৰ্ণ পটল সম্প্ৰতি ।
 শুনা সভাসদ এহিমানৈ সমাপতি ॥

সপ্তম পটল

শিৱ নিগদতি মুনি শুন। সাৱধানে ।
নামৰ মহিমা মই কহোঁ বিদ্যমানে ॥ ২৩৩ ॥
কৃষ্ণ পাদ পঙ্কজত কৰিয়া আশ্রয় ।
যিটো নিতে সহস্ৰেক নামক শুনয় ॥
মহা শ্ৰদ্ধাভাৱে যিবা কীৰ্ত্তন কৰয় ।
পৰম আদৰে যিটো তাহাক স্মৰয় ॥ ২৩৪ ॥
যদিবা শতেক গাৱে নুহিৱা বিংশতি ।
দশ বা পঞ্চ বা এক যিমান শক্তি ॥
নিষ্কাম ভক্তি ভাৱে যি কৰে কীৰ্ত্তন ।
তাহাৰ ফলৰ অন্ত নেদেখোঁ শোভন ॥ ২৩৫ ॥
যাতো সেহি জনে বশ্য কৰিলে হৰিক ।
হৰিয়ো তাহাস্ত বিনে নেদেখে অধিক ॥
যিহেতু নামেসে তীৰ্থক্ষেত্ৰ পুণ্যতপ ।
নামেসে পৰম দেৱ নামে মূল জপ ॥ ২৩৬ ॥
নামেসে পৰম ক্ৰিয়া নামে মুখ্য দান ।
নামেসে পৰম ধৰ্ম্ম নামে মুখ্য কাম ॥
ভক্তৰ মুখ্য চাৰি পুৰুষাৰ্থ নাম ।
সকামীৰ কাম সাধে ইসে অনুপাম ॥ ২৩৭ ॥
নামেসে পৰম ভক্তি নামে মুখ্যগতি ।
নামেসে পৰম প্ৰাপ্য মঙ্গল সম্প্ৰতি ॥

নিষ্কাম ভক্তৰ জানা নামে মুখ্যধন ।
 ভক্তি মুক্তি সাধে নামে বৈবাগ্য কাৰণ ॥ ২৩৮ ॥
 চিত্তশুদ্ধি কৰে নামে জ্ঞান দেই নাম ।
 মুমুক্ষক মোক্ষ দেই সকামীক কাম ॥
 বৈষ্ণৱ জনৰ জানা ফলৰূপ নাম ।
 এতেকে সে স্মৰা তুমি নাম অবিশ্ৰাম ॥ ২৩৯ ॥
 পুত্ৰত সঙ্কেত নুহি পৰিহাস কৰি ।
 হেলাত জ্বৰৰ তাপে যদি বোলে হৰি ॥
 পৰশ্বে দুখত যদি লৱে হৰিনাম ।
 সমশ্বে পাতক তভু হৰে অবিশ্ৰাম ॥ ২৪০ ॥
 যতেক পাতক নামে সংহৰিতে পাৰে ।
 ততেক পাতকী পাপ কৰিতে নাপাৰে ॥
 জ্ঞানে বা অজ্ঞানে নাম কৰিলে কীৰ্ত্তন ।
 তেতিক্ষণে পাপৰাশি দহি কৰে ছন্ন ॥ ২৪১ ॥
 বেহেন তুলাক অগনিয়ৈ ভস্ম কৰে ।
 নামৰ মহিমা আৰ জুনা আত পৰে ॥
 নাম সূৰ্য্য উদয়ত পাপ অন্ধকাৰ ।
 কৈক পলাই যাইবোঁ বুলি নপাৰে নিস্তাৰ ॥ ২৪২ ॥
 অভক্তৰ মুখ গহবৰৰ কুকথাত ।
 লুকায়া থাকয় নাম নাহিকে বাহাত ॥
 শ্রদ্ধায়ে যিজন নাম কৰয় কীৰ্ত্তন ।
 তাৰ সাত গোটা কাৰ্য্য হোৱে উতপন ॥ ২৪৩ ॥

পাপ নাশে পুণ্য দেই বৈবাগ্য জন্ময় ।
 গুণসেৱা আত্মবোধ আন্তি নাশ হয় ॥
 সম্পূৰ্ণ আনন্দবোধ তাস্ত থিতি কৰে ।
 কি কহিবোঁ নামৰ মহিমা নিবন্তৰে ॥ ২৪৪ ॥
 নাৰদ বদতি প্ৰভু দেৱ পশুপতি ।
 আৰ এক কথা মোত কহিয়ো সম্প্ৰতি ॥
 চাৰিবিধ বৈবাগ্যক পূৰ্বত কহিছা ।
 ইদানীক তাক জানিবাক কৰোঁ ইচ্ছা ॥ ২৪৫ ॥
 মৃত্যুঞ্জয় বদতি শুনিয়ে মুনিবৰ ।
 প্ৰশংসা ৰহিত ভোগ কৰে যিটো নৰ ॥
 আকে বুলি অমান বৈবাগ্য প্ৰথম ।
 দ্বিতীয়ৰ আবে মই কহিবোঁ লক্ষণ ॥ ২৪৬ ॥
 ভোগ্য বস্তু সব যদি স্বাদহীন হয় ।
 মনত সন্তোষে ততো জীৱিকা কলয় ॥
 আকে বুলি ব্যতিৰেক বৈবাগ্য শোভন ।
 তৃতীয় বৈবাগ্য আবে শূনা কৰি মন ॥ ২৪৭ ॥
 মনে বিষয়ত কিছু প্ৰীতি নকৰয় ।
 বাহু ইন্দ্ৰিয়ৰ মাত্ৰ বিষয় সেৱয় ॥
 ঐকান্তিক বৈবাগ্য ইহাকে বুলি মানা ।
 চতুৰ্থ বৈবাগ্য আবে কহোঁ তাক শূনা ॥ ২৪৮ ॥
 মন ইন্দ্ৰিয়ৰ ৰাগ নাহিকে কিঞ্চিত ।
 আভাসে বিষয় ভোগ কৰে কদাচিত ॥

বশীকৃত বৈবাগ্য চতুর্থ এহি কয় ।

নাম পৰায়ণৰ চাৰিয়ো শীঘ্ৰে হয় ॥ ২৪৯ ॥

পৰম বিশুদ্ধ জ্ঞান মিলয় তাহাৰ ।

নাম পৰায়ণৰ কি কৈবোঁ গুণ আৰ ॥

তীৰ্থ জপ দান তপ হোম জ্ঞান ত্ৰত ।

যোগ আদি বিবিধ সাধন আছে যত ॥ ২৫০ ॥

সবে আচৰিও নযাই বিষ্ণুৰ পদক ।

নামৰ কীৰ্ত্তন মাত্ৰে চলে বৈকুণ্ঠক ॥

মহা পাতকীও যদি কীৰ্ত্তন কৰয় ।

বোলোঁ সত্যে সত্যে তৰৈ নাহিকে সংশয় ॥ ২৫১ ॥

কলিকাল মল আৰু যতেক আছেয় ।

সবে তেজি নাম লৈয়া বৈকুণ্ঠে চলয় ॥

এতেকেসে এক নামে তৰয় সংসাৰ ।

অনুমাত্ৰো সংশয় নকৰা তুমি আৰ ॥ ২৫২ ॥

কিন্তু যদি নাম অপৰাধক নাচৰে ।

তেবে সত্যে কৈলোঁ এক নামেতে নিস্তৰে ॥

যিটোজনে কুশলক বাঞ্ছে আপোনাৰ ।

দশ অপৰাধ যত্নে এৰিব নামৰ ॥ ২৫৩ ॥

হেন শূনি নাৰদে পুছন্ত বঙ্গ মন ।

বোলন্ত শুনियो দেৱ-দেৱ ত্ৰিনয়ন ॥

শুনিলোঁহোঁ ইটো কথা ভোমাৰ মুখত ।

বত্ৰিশ যে অপৰাধ হৰি পূজনত ॥ ২৫৪ ॥

আৰ দশ অপৰাধ হৰিৰ নামৰ ।
 বিভাগি প্ৰপাঞ্চ মোত কহিয়ো শঙ্কৰ ॥
 শূনা সন্তাসদ কৃষ্ণ কথা মনোহৰ ।
 পৰম কৰ্তব্য আৰ নাহি আত পৰ ॥ ২৫৫ ॥
 দুৰ্লভ ভাগ্যক পাই অভাগ্য নকৰা ।
 ভাগ্য অভাগ্যক কহোঁ য়েবে মনে ধৰা ॥
 এক ভাগ্য কলিযুগ পৰম শোভন ।
 যাত পূৰ্ণ ব্ৰহ্ম অৱতাৰ নাৰায়ণ ॥ ২৫৬ ॥
 ইযুগত কৃষ্ণতন্ত্ৰ অনেক আছয় ।
 সত্যাদি যুগৰ লোকে ইহাক বাঞ্ছয় ॥
 আৰু ভাগ্য পাইলা ইটো ভাৰত বৰিষ ।
 যাত জন্ম লভিবাক দেৱৰ হৰিষ ॥ ২৫৭ ॥
 দেৱে বোলে আছে য়েবে পুণ্য অৱশেষে ।
 সৃষ্টি মধ্যে জন্ম হোক ভাৰত বৰিষে ॥
 যাহাত ভজিল মাত্ৰে প্ৰভু নাৰায়ণ ।
 ইটো মোৰ বুলিয়া ধৰন্ত তেতিক্ষণ ॥ ২৫৮ ॥
 আৰু ভাগ্য তাতে নৰ তনু আছা পাই ।
 ব্ৰহ্মাণ্ড ভিতৰে যাৰ সম দেহ নাই ॥
 মহা গুণবন্ত জানি ব্ৰহ্মায়ো মাগয় ।
 ধৰ্ম্ম-তত্ত্ব জ্ঞানাৰ্হিও সমস্তে হোৱয় ॥ ২৫৯ ॥
 অসংখ্যাত গুণ নৰদেহত আছয় ।
 একখানি দোষে অল্পকালে নষ্ট হয় ॥

আৰু মহা ভাগ্য পায়৷ আছ৷ হৰিনাম ।
 সমস্তে ধৰ্ম্মৰ যিটো আশ্ৰয় পৰম ॥ ২৬০ ॥
 লোক উদ্ধাৰিতে নাম উকীল থৈলন্ত ।
 তেবেসে বান্ধৱ কৃষ্ণ বৈকুণ্ঠে গৈলন্ত ॥
 এতেক ভাগ্যক পাই নকৰা বিফল ।
 সদায়ে শুনিয়ো গায়ো নাম স্তম্ভল ॥ ২৬১ ॥
 যদি বোলা তই কেনে কহ উপদেশ ।
 কিবা অধিকাৰী কিবা যোগ্যতা বিশেষ ॥
 কৃতাঞ্জলি বোলোঁ শুনা মোৰ অভিপ্ৰাই ।
 উপদেশ দিবাক মোহোৰ শক্য নাই ॥ ২৬২ ॥
 কিন্তু উপদেশ ছলে মহন্ত সবত ।
 প্ৰাৰ্থনাসে কৰোঁ দোষ নাহিকে ইহাত ॥
 নমো নমো কৃষ্ণ ইফঁদেৱ হৃদীশ্বৰ ।
 মোক অনুগ্ৰহ কৰা প্ৰভু দামোদৰ ॥ ২৬৩ ॥
 মোৰ মুখে নছাৰোক বামকৃষ্ণ নাম ।
 সামাজিক লোকে ডাকি বোলা বাম বাম ॥

ছলড়ি ।

শির নিগদতি   শুনিয়ে নাবদ
কহে অপরাধ কথা ।
আপোন কুশল   যিজনে চাহারে
তেজিবে লাগে সর্বথা ॥ ২৬৪ ॥
স্নান নকরিয়া   বিষ্ণুক চোরয়
বিনা গন্ধে ধুয়ারয় ।
অশৌচ সময়ে   বিষ্ণুক চোরয়
খায়া পাদোদক লয় ॥
শবদ নকরি   যদি পূজা কবে
ঘণ্টাক ভূমিত থয় ।
উচ্চাসনে বসি   পূজে শীতকালে
ব্যজন লৈয়া বিছয় ॥ ২৬৫ ॥
বজ্রস্বলা দেখি   যদি পূজা কবে
নৈবেদ্য বিনে পূজয় ।
পৌষ মাসে যদি   চন্দন দিৱয়
গ্রীষ্মত যদি নেদয় ॥
তিতা পুষ্পে পূজে   হোম মহোৎসব
পাৰিয়ো যদি নকবে ।
পূজা কৰি যদি   পিঠি দেখায়
পূজিয়া আগত ফুৰে ॥ ২৬৬ ॥

হৰি বাসৰত   ভোজন কৰয়
 অভোজনে দুখ মানে ।
 হৰিৰ গৃহত   পাত্ৰকে চৰয়
 যদি মহা অভিমানে ॥
 হৰি মন্দিৰত   দলিচা কন্দল
 পাৰিয়া যদি বসয় ।
 বিষ্ণুৰ গৃহত   বামপায়ে চৰে
 আৰুৰ ক্ৰীড়া কৰয় ॥ ২৬৭ ॥
 মাধৱৰ গৃহে   গ্লেছ পেলাৱয়
 দাস্ত ধোৱে তাৰ তৃণে ।
 দেৱৰ আগত   দোলা-ঘোৰা আদি
 বাহনে চৰে যতনে ॥
 হৰি নৈবেদ্যক   বোলে চাউল কল
 সন্দেশাদি দ্ৰব্যচয় ।
 শালগ্ৰামাদিক   দ্বিবিধ লিঙ্গক
 প্ৰতিমা শিলা বোলায় ॥ ২৬৮ ॥
 হৰিৰ যশস্ত্ৰা   শুনিয়া যদ্যপি
 মনে শ্লাঘা নকৰয় ।
 বৈষ্ণৱকো আনো   মমুষ্য বোলায়
 সামান্য ষিটো দেখয় ॥
 অন্তৰ্দ্বেৰ সমে   বিষ্ণুক যত্নপি
 সমান বুলি মানয় ।

আনক উদ্দেশি   দ্রব্যাসব যদি
 গোবিন্দত নিবেদয় ॥ ২৬৯ ॥
 এই ষাট্রিংশত   অপরাধ কবি
 নবকক যাই নব ।
 বিষ্ণুর নামৰ   দশ অপরাধ
 শুনিয়েক আতপৰ ॥
 মহন্তক নিন্দা   যিজনে কৰয়
 নাম অপরাধী হয় ।
 হৰি শঙ্কৰৰ   গুণ নাম মাত্র
 যিজনে ভেদ কৰয় ॥ ২৭০ ॥
 উপদেশ দাতা   গুরুক অরজ্ঞা
 কৰয় যিটো পামৰে ।
 বেদ শাস্ত্র নিন্দে   হৰিৰ নামত
 অর্থ বাদ কৰি মৰে ॥
 নামৰ সাহসে   পাপ ইচ্ছা কৰে
 তাহার কুশল নাই ।
 আন ধৰ্ম্ম সমে   নামক সমান
 বুলি অধোগতি যাই ॥ ২৭১ ॥
 যিটো অশ্রদ্ধালু   বিমুখে লুপ্তনে
 তাকে। যদি নাম দেই ।
 নামৰ মহিমা   শুনিলে যত্নপি
 মনে শ্রদ্ধা নকৰয় ॥

নামৰ কীৰ্ত্তন   কৰিও যদ্যপি
মহা অহঙ্কৰ কৰে ।

বোলে মই মাত্র   নামগ্রাহী ভক্ত
কোন আছে মোত পৰে ॥ ২৭২ ॥

এদি দশবিধ   নাম অপবাধ
কহিলোঁ মই তোমাত ।

আক এৰি নাম   লৈলে ভক্ত হই
নেৰিলে নৰকে পাত ॥

হেন গুনি গুনি   নাৰদে পুছন্ত
গুনা দেৱ মহেশ্বৰ ।

বিষয় আসক্ত   চিন্তা অল্পমতি
প্রাকৃত্য যি সব নৰ ॥ ২৭৩ ॥

ইটো অপরাধ   অজ্ঞানী মনুষ্যে
এবাইবাক নপায়।

এতেকে ইহাৰ উপায় কহিয়ে
তুমি দেব কৃপাময় ॥

সবে অপরাধ   প্রাকৃত্য সকলে
যেন মতে নিস্তব্ধ ।

আব প্রায়শ্চিত্ত   সুগম প্রকারে
কহিয়ে কবি নির্ণয় ॥ ২৭৪ ॥

শঙ্কৰ বদতি শুনা মুনিবৰ
 প্রশ্নৰ কহোঁ উত্তৰ ।

দ্বাত্রিংশত অপ-   বাধৰ প্ৰথমে
    প্ৰায়শ্চিত্ত শ্ৰেষ্ঠতৰ ॥
 একশতবার   প্ৰদক্ষিণ কৰি
    দণ্ডুৰতে প্ৰণামিব ।
 তেৰে একশত   অপবাধ তাৰ
    কেশৰে ক্ষমা কৰিব ॥ ২৭৫ ॥
 একবার প্ৰদ-   ক্ষিণ কৰি যদি
    জানুশিৰে ননময় ।
 তাৰ প্ৰদক্ষিণ   জানা মুনিবৰ
    নিম্বল তেবে হোৱয় ॥
 এতেকে প্ৰত্যেক   প্ৰদক্ষিণ কৰি
    কৰিবেক নমস্কাৰ ।
 আৰু এক প্ৰায়-   শ্চিত্ত মুনিবৰ
    শুনিয়ে কৰোঁ প্ৰচাৰ ॥ ২৭৬ ॥
 জগন্নাথ জগ-   ন্নাথ বুলি যিটো
    সদায়ে ডাক দিয়য় ।
 তাহাৰ শতেক   অপবাধ প্ৰভু
    ক্ষেমন্ত নাহি সংশয় ॥
 নাম অপবাধ   তৰয় জানিবা
    নামৰ সদা কীৰ্ত্তনে ।
 এতেকেসে তুমি   কীৰ্ত্তন কৰিয়ো
    সদায়ে কৰি যতনে ॥ ২৭৭ ॥

ইসব উপায়ে   অপৰাধ চয়
 জানিবাহা নিস্তবয় ।
 কিন্তু ভকতৰ   অপৰাধ বিনে
 কহিলোঁ মই নিশ্চয় ॥
 সৰ্ব্ব অপৰাধ   তবয় কৃষ্ণৰ
 চৰণে কৰি আশ্রয় ।
 বিষ্ণুৰ সকলে   তবে অপৰাধ
 সদায়ে যি নাম লয় ॥ ২৭৮ ॥
 কিন্তু বিষ্ণুভক্ত   তাৰ অপৰাধ
 যিটো জনে আচৰয় ।
 নাই নাই নাই   তাৰ প্ৰায়শ্চিত্ত
 কহিলোঁ মই নিশ্চয় ॥
 নাৰদ বদন্তি   শূনা পশুপতি
 কিনো ভৈল বিপৰীত ।
 সকলে সঙ্কট   গুচিল দুৰ্ঘট
 তোমাৰ বাক্য অমৃত ॥ ২৭৯ ॥
 আবেসে জানিলোঁ   দুখীয়া জীৱৰ
 সংসাৰ তৰণ নাই ।
 তথাপিতো পুছোঁ   আছে যদি কিছু
 কহিও প্ৰভু উপায় ॥
 ভকতৰ কোন   কোন অপৰাধ
 কেনমত প্ৰতিক্ৰিয়া ।

লোককো আমাকো   কৃপাক কৰিয়া

আৰ পৰিচ্ছেদ দিয়া ॥ ২৮০ ॥

শূনা সৰ্বলোক   আবে কেন হোক

বাজিল মহাসঙ্কট ।

যতেক অপায়   সকল গুঢ়িল

কেৱলে নাম প্রকট ॥

আৰু তকতৰ   সঙ্গ এই দুই

ভাৰসা মাত্ৰ আমাৰ ।

আতো ভৈল বাধ   নাম অপবাধ

আৰ ভক্ত অপকাৰ ॥ ২৮১ ॥

যেন মতে দুইবো   অপবাধ এৰি

কৰিবো হৰি ভকতি ।

ইহাকেসে লাগি   যত্ন কৰিয়োক

শাস্ত্ৰৰ হেন যুগুতি ॥*

হে কৃষ্ণ দেৱ   তযু পাৰে সেৱ

কৰিয়া কাতৰ কৰোঁ ।

তোমাৰ চৰণ   কমল বিমুখ

হুয়া সংসাৰত মৰোঁ ॥ ২৮২ ॥

পাঠান্তৰ—ইহাক জানিয়া, সন্তক নানিয়া, মুখত নেৰিবা নাম ।

ভাগৱত মিশ্ৰে, কহে যত্ন কৰি, ডাকি বোলা বাম বাম ॥

তযু কৃপাশুণে   লোক নাৰায়ণ
                  চৰণে চপাই ধৰা ।
 যিমত লাগয়   ভকতিৰ শিক্ষা
                  আপুনি দিয়া নিস্তাৰা ॥
 মোৰ মন ইন্দ্রি   বুদ্ধি আদি কৰি
                  সকলে মহা অনিষ্ট ।
 ইহাৰ সঙ্গত   মহা দুখ পাওঁ
                  আক জানা তুমি নিষ্ট ॥ ২৮৩ ॥
 তযু ভক্ত সঙ্গ   মোৰ নুগুচোক
                  মুখে নছাড়োক নাম ।
 সামাজিক লোক   বোলা এহি হোক
                  ডাকি বোলা বাগ বাম ॥

পদ ।

* শঙ্কৰ বদতি কহেঁ শুনা মুনিবৰ ।
 মুখ্য তিনিবিধ অপৰাধ ভকতৰ ॥ ২৮৪ ॥
 একবিধ ভকতৰ সৰ্ববশ্ব হৰণ ।
 উত্তম ভক্তক যিটো কৰয় ভৎসন ॥

* পাঠান্তৰ—শিৱ নিগদতি মুনি শুনিয়ো সাদৰে ।
 মুখ্য তিনবিধ অপৰাধ ভকতৰে ॥

সামান্য ভক্তৰ গাৰে কৰয় প্ৰহাৰ ।
 শুনियो সবাৰে প্ৰায়শ্চিত্ত প্ৰতিকাৰ ॥ ২৮৫ ॥
 জ্ঞানে বা অজ্ঞানে * যদি ভকতৰ ধন ।
 নেই পাছে কৰে যদি কুশলক মন ॥
 দুই গুণ কৰি আনি সবে ধন দিব ।
 চৰণত ধৰি আতি বিনতি কৰিব ॥ ২৮৬ ॥
 বুলিবেক তযু ধন নিলোঁ মই পাপ ।
 অপৰাধ ক্ষমা কৰি ৰাখা মোক বাপ ॥
 যিবা যতকাল ভকতক গালি পাৰে ।
 ততকাল মানে সিটো ছয়া নিশ্চয়সৰে ॥ ২৮৭ ॥
 পৰিচৰ্য্যা কৰিয়া থাকিব সমুদাই ।
 তাহান সন্তোষ ভৈলে পাতক এৰাই ॥
 ভক্তৰ গাৱত যদি প্ৰহাৰ কৰয় ।
 যাৱে জীয়ে মানে সেৱা কৰিব নিশ্চয় ॥ ২৮৮ ॥
 ভকতৰ প্ৰমাদেমে পাপ দূৰ হয় ।
 অন্যথা প্ৰকাৰে পাপ জানা নুগুচয় ॥
 প্ৰায়শ্চিত্ত নকৰিয়া থাকে যিটো জন ।
 কদাচিতো নাহি নৰকৰ নিবৰ্ত্তন ॥ ২৮৯ ॥
 অজ্ঞানতো অপৰাধ কৰে যিটো জন ।
 ভকত প্ৰসন্ন ভৈলে হোৱে নিবৰ্ত্তন ॥

---

* পাঠান্তৰ—‘অজ্ঞান প্ৰমাদে’

জ্ঞানত দুগুণ কৰিবেক প্ৰায়শ্চিত্ত ।
 ইমে ধৰ্ম্ম সনাতন কহিলোঁ নিশ্চিত ॥ ২৯০ ॥
 পুত্ৰ শিষ্য ভাৰ্য্যাক দণ্ডিলে মুনিবৰ ।
 নাহি কিছু দোষণ কহিলোঁ নিবস্তব ॥
 কিন্তু তাসম্বাক নকৰিব হেন মত ।
 কেশ আজোৰন লাথি চৰৰ মুখত ॥ ২৯১ ॥
 ই তিনি কৰিলে নেদেখোঁহেঁ প্ৰায়শ্চিত্ত ।
 এতেকে যতনে আক এৰিবে নিশ্চিত ॥
 এহি বুলি কহিলন্ত দায়ালু শঙ্কৰ ।
 সপ্তম পটল সাঙ্গ সাত্ত্বত তত্ত্বৰ ॥ ২৯২ ॥

অষ্টম পটল

আত অনন্তবে শুনা সভাসদ নৰ ।
পৰম বহুস্ত কস্ত দেৱ মহেশ্বৰ ॥
শঙ্কৰ বদতি মুনি শুনিল। সাক্ষাত ।
অনেক প্ৰশ্নৰ কথা কহিলোঁ তোমাত ॥ ২৯৩ ॥
এবে তাৎপৰ্য্য কৰি বহুস্ত পৰম ।
কহোঁ তাক কিছু তুমি শুনা মহোত্তম ॥
যাহাক শ্ৰদ্ধায়ে আচৰিলে পুৰুষত ।
অৱশ্যে হৈবেক দৃঢ় ভক্তি গোবিন্দত ॥ ২৯৪ ॥
দেৱতীৰ্থ ধৰ্ম্মত বিশ্বাস যতমানে ।
সবাকৈ এৰিয়া আসি পৰম যতনে ॥
একান্ত ভক্তৰ সঙ্গ কৰি বস্তু মন ।
কৃষ্ণ পাদপঙ্কজত পশিব শৰণ ॥ ২৯৫ ॥
বুলিবেক হে কৃষ্ণ প্ৰভু জগন্নাথ ।
তুমিসি শৰণ্য মোৰ অনাথৰ নাথ ॥
শৰণ পশিলোঁ মই তোমাৰ পাৱত ।
মোহোৰ শৰণ নিজ গুৰু চৰণত ॥ ২৯৬ ॥
সাৱধান হুয়া হেন কৰিয়া নিশ্চয় ।
ভজিলে ভকতি তেবে দিবা কৃপাময় ॥
কিন্তু বলিদানাদি কৰিয়া কদাচিত ।
অন্য দেৱ নুপূজিব কহিলোঁ নিশ্চিত ॥ ২৯৭ ॥

କେବେ କୃଷକ ମାତ୍ର ଭଜିବ ସର୍ବଥା ।
 ଭକ୍ତେ କର୍ମ କରିବାର ଶୁନିଯୋ ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥
 ଗୃହାଶ୍ରମୀ ଭକତର ଶୁନା ଯେନ ନୟ ।
 କାମ୍ୟ କର୍ମ ବିଧିକ ସେ ତେଜିବ ନିଶ୍ଚୟ ॥ ୨୯୮ ॥
 ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ଆରାଧକ ବୁଲି ଯାକ ।
 ବୁଦ୍ଧିତ ବିଷୁକ ସ୍ମରି କରିବେକ ତାକ ॥
 ଯଦି ବୋଲା ନିତ୍ୟ କର୍ମାଦିତ ବିଧିଗଣ ।
 ଅନ୍ତ ଦେର ପୂଜା କିଛି କରେ ନିରୂପଣ ॥ ୨୯୯ ॥
 ଶୁନିଯୋ ଉତ୍ତର କୃଷକ ପୂଜା କରି ପାଞ୍ଚେ ।
 ହୃଦୟେ କୃଷକ ଧରି ପୂଜିବାକ ଆଞ୍ଚେ ॥
 ଆନ ବେଳା ଦେରର ଯେ ପୃଥକେ ପୂଜନ ।
 କଦାଚିତେ ମନେ ନକରିବ ସ୍ତୁତ୍ୟବନ ॥ ୩୦୦ ॥
 କିନ୍ତୁ ଭାର୍ଯ୍ୟା ପୁତ୍ର ମିତ୍ର ଆନୋ ବନ୍ଧୁଗଣ ।
 ତେଜି କୃଷକପଦେ ଯିଟୋ ପଶୟ ଶବଣ ॥
 କୃଷକ କଥାତ ମାତ୍ର ସର୍ବଦାହି ଶ୍ରତି ।
 ତାର କିଛି କର୍ମ ନାହିଁ କହିଲେଁ ସମ୍ପ୍ରତି ॥ ୩୦୧ ॥
 ଅନ୍ତ ଦେର ପୂଜା କିନ୍ତୁ ନିଷେଧ ସବାର ।
 ଶୁନିଯୋକ କହେଁ ଆବେ ଯେନ ଫଳ ତାର ॥
 ବଳି ଦିଆ ସକାମେ ସେ ଆନ ଦେର ପୂଜେ ।
 ଭକ୍ତି ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୁଅ ଛୁନାହିଁ ସଂସାରତ ମଞ୍ଜେ ॥ ୩୦୨ ॥
 ଯିଟୋ ମହା କାମଚିନ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଅଶିଷ୍ଟ ।
 ପଞ୍ଚ ସବ ମାରି ଚାରେ ଆପୋନାର ଈଷ୍ଟ ॥

যতেক পশুৰ লোম ততেক বৎসৰ ।
 অৱশ্যে নৰকে পচিবেক দুৰাচাৰ । ৩০৩ ॥
 যিবা কিছু শূনি আছে। বেদৰ বচন ।
 যজ্ঞত পশুৰ বধে নাহিক দোষণ ॥
 সিয়ো বাক্য ৰাগী পুৰুষক লাগি কয় ।
 নিৰুত্তি সে তাৎপৰ্য্য বেদৰ নিৰ্ণয় ॥ ৩০৪ ॥
 যিটো দুৰ্ঘে পশু মাৰি পূজে দেৱগণ ।
 সিয়ো যে স্বৰ্গক যাইবে নৰ্কে যাইবে কোন ॥
 মাংসৰ নিৰ্ণয় আবে কহিলোঁ সাম্প্ৰত ।
 মই যাক খাওঁ মোক খাইবেক পাচত ॥ ৩০৫ ॥
 পৰম নৈষ্ঠিক যিটো বিধুতন্ত্ৰ হয় ।
 পশু মাৰি যদি অন্য দেৱক পূজয় ॥
 নষ্ট ভ্ৰষ্ট হোৱে সিটো কহিলোঁ নিশ্চিত ।
 অপৰ্য্যন্ত দুখ ভুঞ্জি ফুৰে নিত নিত । ৩০৬ ॥
 মনুষ্য শৰীৰ পায়। হৰি নভজয় ।
 স্থাৱৰ সকলে তাক শোকক কৰয় ॥
 মই ব্ৰহ্মা ইন্দ্ৰ মুনি আনো যত যত ।
 ৰাত্ৰি দিনে ভজোঁ মাত্ৰ বাৰ চৰণত ॥ ৩০৭ ॥
 হেনয় কৃষ্ণতোষিক আছে কোন দেৱ ।
 কোননো অধম নৰে নকৰিব সেৱ ॥
 যাৰ প্ৰসাদক বাঞ্ছে লোকপাল চয় ।
 হেন লক্ষ্মী যাৰ পদে সতত সেৱয় ॥ ৩০৮ ॥

ଯାଏ ଏକ ନାମ ଲେଖି ମହାପାତ୍ରୀ ଚୟ ।
 ସଂସାର ତରିଆ ପରମ୍ପଦକ ପାରିୟ ॥
 ଧର୍ମ ଅର୍ଥ କାମ ମୋକ୍ଷ ଚାରି ପଦାର୍ଥର ।
 ପ୍ରାପ୍ତିର କାରଣ ଯାଏ ସେବା ମନୋହର ॥ ୩୦୯ ॥
 ହେନ କୁପାସିଲୁ କୃଷ୍ଣ ବିନେ କୋନ ଆନ ।
 ଅଧିକ ଦେବତା ଆଛେ କହିଲେ ପ୍ରମାଣ ॥
 ଅଳପ ଭଜନକ ଯିଟୋ ପ୍ରଭୁ ନାବାୟନ ।
 ବିଷ୍ଣୁର କରାୟା ମାନି ହୋଇଲୁ ଅପ୍ରସନ୍ନ ॥ ୩୧୦ ॥
 ଯେନ ତେନ ମତେ ଯାକ ଭଜିଲ ମାତ୍ରତେ ।
 ବାଞ୍ଛିତ ମୋକ୍ଷକ ଲଭିବେକ ଅବ୍ୟାହତେ ॥
 ଦୈବକୀ ଦେବୀର ପୁତ୍ର ବିନେ କୋନ ଆନ ।
 ଅଧିକ ଦେବତା ଆଛେ ଦେଖା ଯିଦ୍ୟମାନ ॥ ୩୧୧ ॥
 ଜଗତ ତାରିତେ ଲାଗି ଯିଟୋ ଅବତରି ।
 ନିଜ ଶରୀରାଶି ଥିଲୁ ଜଗତକେ ଭରି ॥
 ଏତେକେସେ ଅନ୍ତ ପୂଜା ଆଦି ଯତ ଯତ ।
 ଶାସ୍ତ୍ର ବିଧାନ ସବେ ଏରିଆ ସମସ୍ତ ॥ ୩୧୨ ॥
 ସନ୍ତ ଶୁଦ୍ଧ ଉପଦେଶ ଧରିଆ ମନତ ।
 କେବେଲେ ଭଜିବେ କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ପଦ୍ମତ ॥
 ପରମ ମଞ୍ଜୁଳ ଯଶ କରବ ଶ୍ରବଣ ।
 ମୁଖେ କୃଷ୍ଣ ନାମ ଶୁଣ କରବ କୀର୍ତ୍ତନ ॥ ୩୧୩ ॥
 ମନେ ତାକ୍ ଅବିବେକ କରାୟା ସାଦର ।
 ବୈଷ୍ଣବତ ଶ୍ରୀତି କରବେକ ନିବନ୍ଧର ॥

এৰিবে গ্রাম্যত বতি ; দৈবে যিবা মিলে ।
 ঈশ্বৰ ইচ্ছা মানি ভুক্তিবে সকলে ॥ ৩১৪ ॥
 আতি যত্ন নকৰিব সুখৰ কাৰণে ।
 তাতে তুষ্ট হইব যিবা দেশ্ত নাৰায়ণে ॥
 যদি গৃহে ভকতিক বাধা নকৰয় ।
 অতিথি স্বৰূপে তাত থাকিব নিশ্চয় ॥ ৩১৫ ॥
 যিটো গৃহে ভক্তি বাধা কৰে অতিশয় ।
 পৃথকে থাকিয়া কৃষ্ণ সেৱিব সদায় ॥
 বৈষ্ণৱৰ সঙ্গ কৰিবেক বঙ্গ মন ।
 তেবেসে কৃষ্ণৰ ভক্তি হৈবেক বৰ্দ্ধন ॥ ৩১৬ ॥
 ব্ৰহ্মচাৰী গৃহী বানপ্ৰস্থী সন্ন্যাসৰ ।
 সাধু সঙ্গ বিনে শুদ্ধি নাহি নিবন্তৰ ॥
 ভক্ত সঙ্গ বিনে ভক্তি নাহি কদাচিত ।
 ভক্তি বিনে জ্ঞান বৈবাগ্যৰ নাহি স্থিত ॥ ৩১৭ ॥
 এতেকে আশ্রম-লিঙ্গ এৰি ভক্ত জনে ।
 ভক্তজন সঙ্গ থাকিবেক বঙ্গ মনে ॥
 স্বৰ্গ ব্ৰহ্মপদ মোক্ষ সুখ আদি কৰি ।
 সৎ সঙ্গৰ নিমিষ মাত্ৰকো লুহি সৰি ॥ ৩১৮ ॥
 জ্ঞান বৈবাগ্যাদি একো নকৰি যতন ।
 অৱশ্যে কৃষ্ণক পাইব কৈলৌ বিদ্যমান ॥
 তাসম্বাৰ সঙ্গ শুনি কৃষ্ণ কথামৃত ।
 এৰিব নপাৰে যদি বসে মজে চিত্ত ॥ ৩১৯ ॥

বসকো নজানে যদি থাকয় সঙ্গত ।
 তথাপিতো মুক্ত হোৱে কৰ্ম বন্ধনত ॥
 সৎসঙ্গত সম্ভৱ ধৰ্ম্যত যিটো জনে ।
 বঢ়াইলেক ৰতি যেবে পৰম যতনে ॥ ৩২০ ॥
 তাহাৰ মহিমা মই কি কৈবোঁ সম্প্ৰতি ।
 অৱশ্যে কৃষ্ণৰ পাৰে লভিব ভকতি ॥
 ভক্তি পাইলে আউৰ কিবা পাইবাক লাগয় ।
 মুকুতি সুখকো সিটো বাঞ্ছা নকৰয় ॥ ৩২১ ॥
 কৃষ্ণে দেন্তো সালোক্যাদি পদে নাই ইচ্ছা ।
 প্ৰাকৃত্য সুখকো মনে দেখে সবে মিছা ॥
 নিঃকিঞ্চন ভক্ত সবে যি সুখ লভয় ।
 তেসম্বেষে জানে জানি আনন্দে মজয় ॥ ৩২২ ॥
 আনে কদাচিতো তাক মনেও নজানে ;
 তাসম্বাৰ লক্ষণ শুনিও বিদ্যমানে ॥
 যাতে তাসম্বাৰ সদা হৃদয় মধ্যত ।
 আপুনি থাকন্ত হৰি যেহেন লিখিত ॥ ৩২৩ ॥
 যাতে প্ৰেম লতা জালে আছে বন্দী হয় ।
 এতেকে নেৰন্ত প্ৰাণকৃষ্ণে তান হিয়া ॥
 মহাপুৰুষাৰ্থ জানা সঙ্গতি সম্ভৱ ।
 অষ্টম পটল সাজ সাহিত্য তত্ত্বৰ ॥ ৩২৪ ॥

নবম পটল

নাৰদ বদতি প্ৰভু দেৱ মহেশ্বৰ ।
সবে মনোৰথ পূৰ্ণ হৈলেক মনৰ ॥
সকল সংশয় প্ৰভু তোমাৰ সম্বাদ ।
তৰিয়া লভিলোঁ প্ৰভু দুৰ্লভ প্ৰসাদ ॥ ৩২৫ ॥
কৃতকৃত্য ভৈলোঁ প্ৰভু তোমাৰ কৃপাত ।
সামান্য সংশয় কিছু আছয় আমাত ॥
কৃষ্ণ-পদ-সেৱনত মহা লাভ পাই ।
ভুকুতি মুকুতি আনো ঠাৱতে মিলাই ॥ ৩২৬ ॥
ততো লোকে অন্য দেৱ ভজে কি কাৰণে ।
ইহাৰ যুগুতি প্ৰভু কহিয়ো আপোনে ॥
অদ্ভুততো অদ্ভুত মানো মোৰ মনে ।
অন্য দেৱ পূজে এৰি দেৱ নাৰায়ণে ॥ ৩২৭ ॥
শঙ্কৰ বদতি হাসি শুনা মুনিবৰ ।
পূৰ্বেৰ এক কথা ছয়া আছে আখাস্তৰ ॥
পূৰ্বেৰ আদি সত্য যুগে লোক নিৰাস্তৰ ।
হোৱে কৃতকৃত্য সবে নাৰায়ণপৰ ॥ ৩২৮ ॥
বিযুৰ্কেসে মাত্ৰ সবে পূজয় সাক্ষাত ।
অন্য দেৱতাৰ নামে নেদে ফুল পাত ॥
তেবে সব দেৱগণে মহা দুখ মনে ।
মোক লাগ লৈয়া সবে পৰম যতনে ॥ ৩২৯ ॥

ଏକ ଯୁଥ ହୁଅ ସବେ ପୂଜା ଲଭିବାକ ।
 କାୟ ବାକ୍ୟ ମନେ ଆବାଧିଲା ମାଧବ୍ଯକ ॥
 ଆମାର ପୂଜାତ ତୁଟି ହୁଅ ଭଗବନ୍ତ ।
 ଦେଖା ଦିଅ ସବାକୋ ବଚନ ବୁଲିଲନ୍ତ ॥ ୩୩ ॥
 ହେବା ଦେବଗଣ ହେବା ଶୁନା ମହେଶ୍ୱର ।
 କହିବେ ନାଲାଗେ ଜାନୋ ସବାବୋ ଗୋଚର ॥
 ପୂଜା ନାପାହି ସବେ ଆସି ଡିଲା ମୋର ଥାହି ।
 ଅବତରି ଆପୁନି ପୂଜିବୌ ମହି ଯାହି ॥ ୩୪ ॥
 ଲୋକକ ଶିଖାହିବୌ ସବେ ପୂଜା କରିବାକ ।
 ତେବେ ସବେ ପୂଜା ପାହିବା କୈଲୌ ମତ୍ୟବାକ ॥
 ହେନ ମତେ ଦେବତାକ ମହୋଦନ କରି ।
 ମୋକ ବିବଳକ ମାତି ବୁଲିଲା ମାଦରି ॥ ୩୫ ॥
 ହେ ମହେଶ୍ୱର ତୁମି ମୋର ବାକ୍ୟ ଧରା ।
 ଆଗମ ଶାସ୍ତ୍ରକ କହି ମୋକ ଗୋପ୍ୟ କରା ॥
 ମହି ବୋଲୌ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ପାପ ମହାଶେକ ।
 ମାମ୍ୟ କରିବାକ ପାରୌ କହିଲୌ ମ୍ରତ୍ୟେକ ॥ ୩୬ ॥
 ତୋମାର ଅବଜ୍ଞା ପାପ କରିତେ ନପାରୌ ।
 କି କରିବୌ ମ୍ରତ୍ୟୁ କହା ଚରଣତ ଧରୌ ॥
 ବୁଲିଲନ୍ତ ହରି ମୋର ନାମ ମହାଶେକ ।
 ମ୍ରତିଦିନେ ମ୍ରତି ପାପ ଏବାହିବା ମ୍ରତ୍ୟେକ ॥ ୩୭ ॥
 ଏହି ବୁଲି ଗିଲା ମାଛେ ମ୍ରତ୍ୟୁ ନାଶାୟଣ ।
 କରଲୌ ଆଗମ ସବେ ତାହାର ବଚନ ॥

কৃষ্ণক ঢাকিয়া পাছে নানা দেবতাক ।
 যন্ত্র মন্ত্র তন্ত্র ফল দেখাইলোঁ সবাক ॥ ৩৩৫ ॥
 আগমত মোহ হুয়া মন্দ বুদ্ধি জন ।
 কৃষ্ণক ইচ্চায়ে পূজে নানা দেবগণ ।
 সুখক আশায়ে পূজে ন'না দেবতাক ।
 ভোগ অবসানে চলে ঘোৰ নরকক ॥ ৩৩৬ ॥
 হেন মতে প্রায়ে য়েবে ভৈলা অভকত ।
 তেবে মোৰ মহাশঙ্কা মিলিল মনত ॥
 পাছে গৈয়া কৃষ্ণ পদে পশিলোঁ শরণ ।
 আৰম্ভিলোঁ স্তুতি সার্বধান কৰি মন ॥ ৩৩৭ ॥
 নমো নমো কৃষ্ণ ইষ্ট ভকত বান্ধৱ ।
 পূৰ্ণকাম জ্ঞাননিধি তুমিসে মাধৱ ॥
 সৃষ্টিৰ আগত পাছে মধ্যৰ কালত ।
 অকলেসে থাকা মাত্র সাধুৰ মনত ॥ ৩৩৮ ॥
 নানা তনু ধৰি কতো প্রকাশ অপাৰ ।
 তোমাৰ চৰণে কোটি কোটি নমস্কাৰ ॥
 কাল কৰ্ম্য প্রধানৰো সাক্ষী ভগৱন্ত ।
 তোমাৰ যশক ঘিবা শুনন্ত গাৱন্ত ॥ ৩৩৯ ॥
 তাৰা সবে একো সুখ বাঞ্ছা নকৰয় ।
 নিঃকিঞ্চন ভক্তেসে পৰম সুখ পায় ॥
 ময়ো সেৱা কৰি প্রভু তোমাৰ চৰণ ।
 ততো ভিন্ন বুদ্ধি কেনে ভৈলোঁ নাৰায়ণ ॥ ৩৪০ ॥

তথাপি তো তযু সেৱা লাভ হৌক মোৰ ।
 শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তনে যাৰ তৰয় দোৰ্ঘোৰ ॥
 হেনমতে তুতি মই কৰিয়া আছন্তে ।
 কৃপায়ে দিলন্ত দেখা প্ৰভু ভগৱন্তে ॥ ৩৪১ ॥
 ইন্দ্ৰ নীল মণি যেন শৰীৰৰ কান্তি ।
 ঠাৱে ঠাৱে জ্বলে স্বৰ্ণ অলঙ্কাৰ পান্ধি ॥
 মুকুট কুণ্ডল হাৰ তাৰ যে কেয়ূৰ ।
 মঞ্জিৰ পিঙ্গট বস্ত্ৰ লম্বি মনোহৰ ॥ ৩৪২ ॥
 হেন ৰূপ দেখি কৃষ্ণ পদ হৃদয়ত ।
 ধৰিবাক দিলোঁ অতি প্ৰেমে ছয়া মত ॥
 কৃষ্ণ ৰাম দামোদৰ গোপাল গোবিন্দ ।
 হেনয় বোলন্তে ভৈল বাক্য গদ গদ ॥ ৩৪৩ ॥
 নেত্ৰৰ লোতক জলে আনন্দ হৃদয় ।
 হেন দেখি মোক বুলিলন্ত কৃপাময় ॥
 বোলন্ত শুনিয়ে হেৰা দেৱ মহেশ্বৰ ।
 তোমাৰ বাঞ্ছিত মই জানোঁ নিৰন্তৰ ॥ ৩৪৪ ॥
 লোক নষ্ট গৈল দেখি আসিলা সত্ৰৰ ।
 কৃপায়ে উপায় দিবোঁ আৰ কিছু বৰ ॥
 মোৰ লীলা চৰিত্ৰক কৰিয়ো বিস্তাৰ ।
 কহিয়ো নাহিকে যাতপৰে ধৰ্ম্ম আৰ ॥ ৩৪৫ ॥
 তোমাৰ মুখত শুনি মোৰ লীলা কথা ।
 অৱশ্যে হৈবেক লোক বৈষ্ণৱ সৰ্বথা ॥

অনুকূলা সুখ দাতা ঘৰিণী তোমাৰ ।
 হৈবেক পাৰ্বতী ভক্ত নারী মধ্যে সাৰ ॥ ৩৪৬ ॥
 মোৰ ভক্ত সকলৰ অগ্ৰগণী তুমি ।
 কহিলোঁ সকলে হেৰা চলি যাওঁ আমি ॥
 এই বুলি গৈলা প্রভু জগত ঈশ্বৰ ।
 পৰম কৃতার্থ ভৈলোঁ ময়ো পায়া বৰ ॥ ৩৪৭ ॥
 সেই দিন আৰম্ভিয়া পাৰ্বতী সুন্দৰী ।
 ভৈলন্ত বৈষ্ণৱী মোৰ সঙ্গে বঙ্গ কৰি ॥
 পুছিল পাৰ্বতী তেবে কথা গোবিন্দৰ ।
 তুমিয়ো পুছিল কৃষ্ণ কথা মনোহৰ ॥ ৩৪৮ ॥
 সনত কুমাৰ আদি সবে মুনিগণ ।
 কুবেৰ প্রমুখ্যে আনো অনেক সজ্জন ॥
 নন্দীশ্বৰ আদি পাৰিষদ যত আছে ।
 পৃথকে পৃথকে সবে পুছিলেক পাছে ॥ ৩৪৯ ॥
 কৃষ্ণৰ অমৃত কথা জগত পাৱনি ।
 পৃথকে পৃথকে সবে কহিলোঁ আপুনি ॥
 মোৰ এহি পুত্ৰ গণপতি বিচক্ষণে ।
 পুছন্ত সবৰ বাক্য লীলাবঙ্গ মনে ॥ ৩৫০ ॥
 মোহোৰ সিদ্ধান্তচয় যতনে লিখন্ত ।
 পৰম বিবেকী এন্তে মহা বুদ্ধিৱন্ত ॥
 তাসম্বাৰ মোহোৰ সম্বাদ অদভুত ।
 তন্ত্ৰ নামে শাস্ত্ৰ পাছে ভৈলেক লোকত ॥ ৩৫১ ॥

পাছে তত্ত্ব শ্রোতা সবে পৃথিবীক আনি ।
 থানে থানে কহিবেক অধিকাৰ জানি ॥
 তুমিয়ো সাত্তত তত্ত্ব বহন্ত পৰম ।
 গোবিন্দৰ যাত মহা প্ৰীতি নিৰুপম ॥ ৩৫২ ॥
 নৈমিষাৰণ্যত সৌনকাদিৰ আগত ।
 কহিবাহা আক তুমি মহাভাগৱত ॥
 নাৰদ বদতি প্ৰভু শুনা মৃত্যুঞ্জয় ।
 শুনিলেঁ তোমাৰ মুখে সকলে নিৰ্ণয় ॥ ৩৫৩ ॥
 সাত্তত তত্ত্বক মোক কহিলা উত্তম ।
 একখানি সংশয় মিলিছে মনোৰম ॥
 বেদৰ বিহিত হিংসা যজ্ঞত কৰিলে ।
 কিছু বাধা নাহি হেন বেদবাদী বোলে ॥ ৩৫৪ ॥
 হিংসাক নিষেধ তুমি কৰিলা ইহাত ।
 শ্ৰুতি স্মৃতি কেনে বহে কহিয়ো আমাত ॥
 শিৱ নিগদতি মুনি শুনিয়ে নিশ্চয় ।
 প্ৰবৃত্তি নিবৃত্তি কৰ্ম্ম দ্বিবিধ হোৱয় ॥ ৩৫৫ ॥
 প্ৰবৃত্তি কৰ্ম্মত স্বৰ্গলোকে চলি যাই ।
 পুণ্যশেষে পৃথিবীত উপজে ছনাই ॥
 নিবৃত্তি নৈষ্ঠিক চয় প্ৰকাৰ নিয়মে ।
 অমুক্তাসে মাত্ৰ বেদে দি আছে সংঘমে ॥ ৩৫৬ ॥
 হিংসা পুশু কদাপি বেদৰ মত নুই ।
 যদি শুনা বাগান্ধক অমুক্তাসে হুই ॥

অহিংসা পৰম ধৰ্ম্ম বেদৰ বচন ।
 বেদৰ নিবৃত্তি অৰ্থ জানিবা শোভন ॥ ৩৫৭ ॥

শুনা সভাসদ কৃষ্ণ কথা মনোহৰ ।
 পৰম সৰ্ববিশ্ব ইটো ভকত জনৰ ॥

তন্ত্ৰ বুলি আক নকৰিবা অৱহেলা ।
 ভকতি সুখৰ দেখা আছে আত মেলা ॥ ৩৫৮ ॥

কৃপায়ে কহিলা যাক দায়ালু শঙ্কৰে ।
 শুনিলন্তু সাদৰে নাৰদ মুনিবৰে ॥

ইহাক শুনিলে হুইবে অৱশ্যে কুশল
 হেন জানি তেজিয়োক মনত বিকল ॥ ৩৫৯ ॥

কৃষ্ণৰেমে কথায়ে চিত্তক কৰে শাস্ত ।
 এতেক কথাত চিত্ত কৰিয়ো একান্ত ॥

কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰে কহে ভাগৱত মিশ্ৰ ।
 বাম বাম বুলি তৰা সংসাৰ তামিশ্ৰ ॥ ৩৬০ ॥

ছবি ।

শঙ্কৰ বদতি মুনি   হিংসাৰ কহিলোঁ কথা
 বেদৰ যেনহি অভিপ্ৰায় ।

বিশেষত ভকতৰ   হিংসা কৰ্ম্মত্যাগ ছই
 যাতে হৰি সবাতে আছেয় ॥

ময়ো আগমত যিবা   হিংসাক বিহিয়া আছেঁ
কামুকৰ ফলৰ কাৰণে ।

মোৰ অভিপ্রায় নুহি   জানি বাহা সাৰে সাৰ
যাতো আজ্ঞা দিলা নাৰায়ণে ॥ ৩৬১ ॥

এতেকে তুমিয়ো মুনি   কাম্য কৰ্ম্য পৰিহৰি
কৃষ্ণকথা শুনা ৰাত্ৰিদিন ।

প্ৰবৃত্তি শাস্ত্ৰক তুমি   কদাচিতো নাচৰিবা
শুনিলে মলিন হৈবে মন ॥

পৰমার্থ পদ যিটো   নজানিয়া দুৰ্ঘটজনে
পশু মাৰি দেৱক যজয় ।

কৰ্ম্যভোগ অৱসানে   আসন্তে পথত তাক
পশুসবে বেঢ়িয়া কাটয় ॥ ৩৬২ ॥

নিবৃত্তি শাস্ত্ৰৰ মাজে   হৰি ভকতিসে মুখ্য
বিশেষত কৃষ্ণলীলা কথা ।

জগতৰে স্মৃঙ্গল   ইহাক কীৰ্ত্তন কৰা
কৰ্ণে আক শুনিয়ে সৰ্ব্বথা ॥

যাৰা অন্ত দেৱতাৰ   শৰণ ভজন চাৰি
কৃষ্ণতেসে শৰণ পশয় ।

ইহ পৰলোকে তাৰা   কৃতার্থ হৰিৰ প্ৰিয়
আনন্দতে বৈকুণ্ঠে চলয় ॥ ৩৬৩ ॥

কহিলোঁ তোমাত এই   উত্তম সাত্ত্বত তন্ত্ৰ
ইসে বিষ্ণুভক্তৰ জীৱন ।

সৰ্ববিসন্ধি বিধায়ক   শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন আৰ
 কৃষ্ণভক্তি উপজে শোভন ॥
 ভক্তিক লভিলে যদি   আৰ কিবা পাইবে বৈল
 যাতে হৰি হোস্ত তাত বশ্য ।
 ভক্তিসি স্নগম পথ   পূৰে সবে মনোৰথ
 জানা ভক্তি পৰম বহন্থ ॥ ৩৬৪ ॥

সাহিত্য তত্ত্বৰ সাৰ   সংগ্ৰহ শুনিয়ে মুনি
 বিৰাটৰ জন্ম কৈলোঁ যাত ।
 শ্ৰীবিষ্ণু অৱতাৰ   পূৰ্ণ অংশ কলা ভেদ
 ভক্তি ভেদ কহিলোঁ তোমাত ॥
 ভক্তৰ লক্ষণ মই   পৃথকে পৃথকে কৈলোঁ
 যুগধৰ্ম্ম মোক্ষৰ সাধন ।
 বিষ্ণু নাম সহস্ৰেক   নামৰ মহিমা মই
 তোমাত কৰিলোঁ নিৰূপণ ॥ ৩৬৫ ॥
 বিষ্ণু নাম বৈষ্ণৱৰ   অপৰাধ নিৰূপিলোঁ
 তাহাৰ কহিলোঁ প্ৰায়শ্চিত্ত ।
 সৰ্ববসাৰ বহন্থক   নিৰূপণ কৰিলোঁহেঁ
 তত্ত্বৰ কাৰণ যথোচিত ॥
 ছিংসাবিধি নিষেধক   সকলে তোমাত কৈলোঁ
 তোমাৰ প্ৰশ্নৰ অনুসাৰে ।

কৃষ্ণর একান্ত ভক্তি   তুমি মহা ভাগবত
 তাতেসে कहিলোঁ বাবস্বারে ॥ ৩৬৬ ॥
 যার নাম কীর্তনত   শ্রবণত স্মরণত
 পাপবাশি সকলে দহয় ।
 শুদ্ধ শাস্ত দেহ ছয়া   নিরুপাধি সুখ পায়
 আনন্দতে মজিয়া থাকয় ॥
 হেনয় অনন্ত শাস্ত   জনার্দন লক্ষ্মীকান্ত
 বেদ সবে যার গুণ গারে ।
 নিবঞ্জন সনাতন   নিত্যানন্দ চিদানন্দ
 কোটিবার নমোঁ তান পারে ॥ ৩৬৭ ॥
 এহি বুলি গোবীনাথ   নারদ মুনিক চায়া
 থাকিলন্ত মহাবঙ্গ মনে ।
 সাস্তুত তন্ত্রর জানা   নরম পটল এহি
 সমাপতি হরিক স্মরণে ॥

শুনিয়েক সভাসদ   ইটো কৃষ্ণ কথাপদ
 হেলা নকরিবা আক জানি ।
 আপোন সদয় গুণে   ছয়া অতি ভুষ্ট মনে
 নেবিবাহা বামকৃষ্ণ বাণী ॥ ৩৬৮ ॥
 মোর নখরিবা দোষ   নকরিবা অসন্তোষ
 মই পুখু অতি অল্প জন ।

হৃদয়ত থাকি কৃষ্ণে   যিমত দিলন্ত শিক্কা
 তেনমতে কৈলোঁ নিরুপণ ॥
 বঢ়া টুতা যত দোষ   যিবা অর্থ নপাইলোঁহেঁ
 তাক কৃষ্ণে ক্ষমা কৰন্তোক ।
 মইসে অনাথ তেহো   অনাথৰ নাথ প্রভু
 মোক কৃপাদৃষ্টি চাহন্তোক ॥ ৩৬৯ ॥

ছলড়ি ।

নমো নমো কৃষ্ণ   ইফঁদেৰ মোৰ
 পতিত পারন হৰি ।
 দীন দয়াশীল   ভকত বৎসল
 ছুখিতৰ ছুখহাৰী ॥
 মোৰ মনোৰথ   পূৰিয়োক নাথ
 বাখিয়ো সাধুসঙ্গত ।
 কোটি শতবাৰ   নমস্কাৰ কৰোঁ
 তমুপদ কমলত ॥ ৩৭০ ॥

ভক্তি প্রবর্তাইয়া   নীল দ্বিজ

পালিলা যিটো সজ্জন ॥ ৩৭৩ ॥

তানে দিব্য সত্র   গোবিন্দপুস্ত

আছিলেক মনোহর ।

যাত ভগবন্তে   নামৰ আন্দোল

পূৰ্বে দিশ নিৰ্দ্ধাৰ ॥

অনেক বৈষ্ণব   আছিলেক তাত

সবে নামপৰায়ণ ।

তাৰাৰ সঙ্গত   তাসন্ধাৰ স্নেহে

আছিলোঁহে বঙ্গমন ॥ ৩৭৪ ॥

প্ৰভুৰ আশ্বাসে   তাসন্ধাৰ আগে

ভাগবত গୂଢ଼ ଶାସ୍ତ୍ର ।

সত্যি অনুৰূপে   কৰিলোঁ। ব্যাখ্যান

যত্বপি মুহিকো পাত্র ॥

তেহে আঞ্জা দিয়া   কবাইলন্ত পদ

তাতেসে কবিলেঁ। আমি ।

সভাসদ লোক

তুষ্ট হোক কৃষ্ণস্বামী ॥ ৩৭৫ ॥

একে কুষণদেব   তান পদে সেব

নছাৰোক গুণ নাম ।

সাধুব সঙ্গত

নোহোক কিছু বিবাম ॥

কৃষ্ণের কিস্কর   ভাগবত মিশ্রে
 বোলে কৰষোৰ কৰি ।
 আলাসক এৰি   নিৰন্তৰে নৰে
 ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥ ৩৭৬ ॥

অপৰাধ-সহস্রাণি ক্রিয়ন্তেহহর্নিশং ময়া ॥
 দাসোহয়মিতি মাং মত্বা ক্ষমস্ব মধুসূদন ।
